

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

**Odpovědnost advokáta, notáře
a soudního exekutora
za škodu způsobenou při výkonu profese**

Diplomová práce

Jiří Doležal

Plzeň 2013

Obsah:

I.	Úvod	2
II.	Obecná úprava odpovědnosti za škodu	4
III.	Povinnosti advokáta a jeho odpovědnost za škodu	16
IV.	Povinnosti notáře a jeho odpovědnost za škodu	30
V.	Povinnosti soudního exekutora a jeho odpovědnost za škodu.....	49
VI.	Další druhy odpovědnosti odpovědnost právnických profesí	61
VII.	Závěr	65
VIII.	English summary	67
IX.	Seznam použité literatury	68
X.	Judikatura.....	69

Motto : „Neminem leadere...?“

I. Úvod

Ke vzniku škod dochází ve všech oblastech lidské činnosti. A i když je vždy lepší a jednodušší škodám předcházet než je následně složitým způsobem nahrazovat, oblast náhrady škody je nadmíru aktuálním a praktickým tématem. V oblasti právních služeb (byť pojem služba české právo nedefinuje) je vznik škody o to zajímavější, že její příčinou může být nedostatečně kvalitní služba člena právnické obce.

Důvodem komplikovanosti problematiky je zejména počet nutných předpokladů, které musí být splněny kumulativně. Mezi tyto předpoklady patří porušení povinnosti stanovené zákonem nebo jiným právním předpisem, vznik škody/újm, příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody/újm. V případě, kdy má být škůdcem právník – člen jedné z právnických profesí, advokát, notář nebo soudní exekutor, který může částečně suplovat funkci státu – se porušení povinnosti posuzuje podle specifických právních předpisů, které upravují výkon jednotlivých právnických profesí. Existuje nějaký standard výkonu profese, který umožňuje jejímu členovi při jeho splnění se odpovědnosti zbavit? Nebo může být odpovědnost dokonce subjektivní? Je zřejmé, že lze najít argumenty jak pro odpovědnost objektivní, tak subjektivní. V této práci se tedy pokusím pro každý názor najít právní i věcné argumenty pro a proti a zhodnotit odlišné pohledy.

Nejdříve se budu zabývat obecnou problematikou odpovědnosti za škodu, a to jak podle aktuální úpravy dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, tak dle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku platného do 31.12.2013. Dále budu identifikovat základní předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu s důrazem na různý charakter odpovědnosti.

V třetí části se pak budu věnovat odpovědnosti advokáta za škodu při výkonu advokátní profese s důrazem na specifika výkonu advokátní činnosti, přičemž je možno konstatovat, že tato oblast je poměrně dobře zpracována v literatuře, a to i velmi aktuální.

Následující část se potom bude zabývat úpravou náhrady škody u notářů, kde je opět možné čerpat z četných zdrojů i judikatury.

V poslední části se pak budu věnovat oblastí náhrady škody u soudního exekutora. Tu je třeba konstatovat, že vzhledem k relativně nedávnému zavedení institutu soudního exekutora do českého právního řádu bude zřejmě náročné dohledat odpovídající judikaturu. O to více bude třeba pracovat s dostupnými zdroji, zejména komentáři a judikaturou vyšších soudů.

Cílem této práce bude také najít společné a rozdílné charakteristiky odpovědnosti za škodu u advokátů, notářů a soudních exekutorů a upozornit na případnou nevyváženost v požadavcích, které jsou na jednotlivé profese kladeny ze strany zákonodárce.

Vzhledem k výjimečnosti situace, kdy v okamžiku odevzdání diplomové práce a její obhajobou budou platit různé občanské kodexy, se domnívám, že mám mimořádnou příležitost objevit jednak paralely a jednak rozdíly mezi aktuální a dosavadní právní úpravou. Stejně tak doufám, že bude možné identifikovat hlavní rozdíly mezi speciálními úpravami, které upravují činnost jednotlivých právnických profesí.

II. Obecná úprava odpovědnosti za škodu

Do 31.12.2013 byla odpovědnost za škodu upravena v zákoně č. 40/1964, občanský zákoník, v úplném znění (dále OZ), v § 420-450. Bez významu nebylo ani ustanovení § 415 týkající se prevenční povinnosti, resp. předcházení škodám.

Odpovědnost za škodu upravoval i zákon č. 513/1990 Sb., obchodní zákoník (dále ObchZ), a to v § 373 a násl. Podle ObchZ se odpovědnost za škodu řídila v případě, že škoda byla způsobena porušením povinností z obchodního závazkového vztahu vč. porušení povinnosti z tzv. fakultativních obchodů podle § 262 ObchZ, přičemž režim odpovědnosti za škodu dle ObchZ se uplatnil i pro odpovědnost za škodu vzniklou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem (§ 757 ObchZ, ust. § 373 a násl. ObchZ).

Zásadní rozdíl mezi oběma úpravami bylo možné spatřovat v tom, že u odpovědnosti podle občanského zákoníku zásadně vyžadovala zavinění, resp. odpovědnosti se mohl zprostit ten, kdo prokázal, že škodu nezavinil¹. Naproti tomu u odpovědnosti za škodu podle ObchZ se zavinění nevyžadovalo, v tomto pojetí šlo o odpovědnost objektivní.

Zákon 89/2012, občanský zákoník (dále jen NOZ) účinný od 1.1.2014, obsahuje úpravu náhrady škody/újmy v části čtvrté, hlavě III, oddílu 2 (§ 2909 a násl.) „povinnost nahradit škodu“. NOZ v této oblasti odstranil dosavadní dualismus občanského a obchodního zákoníku (tedy odlišné úpravy stejného institutu) a dále opustil pojetí jednotné úpravy civilního deliktu tím, že nyní je oddělena smluvní (kontraktní) a mimosmluvní (deliktní) povinnost k náhradě škody. Přitom hlavním rozdílem mezi smluvní a mimosmluvní povinností nahradit škodu vychází zejména z toho, že pro vznik škody porušením smluvní povinnosti není vyžadováno zavinění. Další odlišnost mezi NOZ a OZ úpravou lze spatřovat v odpovědnosti vůči třetímu subjektu a propracovanější úpravu předsmluvní odpovědnosti.

¹ Dle § 420 odst. 3, OZ

Všeobecné podmínky odpovědnosti

Odpovědnost za škodu vzniká okamžikem, kdy jsou naplněny všechny zákonné předpoklady a ty jsou shodné jak z pohledu současné, tak dřívější právní úpravy:

1. Porušení právní povinnosti
2. Vznik škody / újmy
3. Příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody/újmy

Fakultativní složkou odpovědnostního vztahu je pak :

4. Zavinění

Ad. 1 Protiprávnost

Důvodem vzniku odpovědnosti je porušení právní povinnosti. Porušení právní povinnosti je vázáno na učiněný projev vůle (jednání nebo opomenutí), a to jak podle soukromého práva (soukromoprávní delikt), tak podle veřejného práva (veřejnoprávní delikt). “V obou případech je rozdílný charakter i důvod jejich postihu. V případě veřejnoprávního deliktu je cílem ochrana společnosti před nežádoucím jednáním a potrestání osoby, která se deliktního chování dopustila. U soukromoprávního deliktu je sledován zájem konkrétního subjektu, který byl deliktem dotčen, cílem je reparace újmy, resp. satisfakce. Ochrana společenských zájmů se zde projevuje pouze druhotně^[2].”

Objektivní právo, a to v kterémkoliv předpisu (ať už jde o zákon nebo jiný předpis), stanoví práva a povinnosti subjektů práva. Podobný následek jako porušení zákonné objektivní povinnosti má také porušení smlouvy. Protiprávnost je (a vzhledem k výše uvedenému i musí) být vždy objektivní. V případě, že se nejedná o porušení právní povinnosti, nevzniká ani odpovědnostní vztah.

² Fiala, J; Kindl, M; Šíma, A. : Občanský zákoník : komentář, Wolters Kluwer ČR, Praha 2009, str.

Porušení právní povinnosti lze vnímat jako protiprávní jednání. Lidské jednání, které se přičí objektivnímu právu, může porušovat v podstatě jakékoliv předpisy občanského, trestního nebo správního práva. V souvislosti s náhradou škody je na místě zdůraznit, že za předpis obecné povahy je třeba považovat i § 2900 NOZ (§ 415 OZ) ^[3], tj. všeobecnou prevenční povinnost. Všeobecná prevenční povinnost je závaznou právní povinností, její nedodržení se vykládá jako chování, které je v rozporu s právem a je tedy chováním protiprávním. Právní povinnosti uložené tzv. všeobecnou prevenční povinností jsou povinnostmi, ve kterých je zahrnut požadavek jak dodržovat ustanovení zákona nebo smlouvy stejně jako povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám, více například rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3117/2006 ^[4].

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.4.2013 sp.zn. 25 Cdo 11/2011 prevenční povinnost podle § 415 OZ znamená, že „každý je povinen zachovávat takový stupeň pozornosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit vzniku škod, na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení mu však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody“.

Při posuzování protiprávnosti není rozdíl v tom, zda jde o porušení zákona nebo jiného právního předpisu nebo závazku vyplývajícího jak ze smlouvy, tak z jednostranného právního jednání (např. deliktní odpovědnost). Pokud dojde k porušení povinnosti, která vyplývá ze závazkového právního vztahu (nejčastěji

³ § 2900 NOZ : Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

§ 415 OZ : „tzv. obecná povinnost“ : Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

⁴ Ve smyslu § 415 obč. zák. je každý povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který - objektivně posuzováno - je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku. Nepočíná-li si někdo v souladu s takto obecně stanovenou právní povinností, chová se protiprávně a postihuje ho za to - za splnění dalších předpokladů - občanskoprávní odpovědnost za škodu podle § 420 obč. zák.

ze smluvní povinnosti), je posuzováno shodně jako porušení povinnosti stanovené zákonem či jiným právním předpisem. Při zkoumání protiprávnosti při porušení povinnosti ze závazkového vztahu se vždy zkoumá, zda jde o závazek, který existuje a jaká konkrétní povinnost byla porušena. O protiprávnost jednání jde tehdy, pokud je jednání v přímém rozporu s obsahem právního předpisu, ale také v těch případech, kdy jednání právní předpis obchází nebo je v rozporu s jeho smyslem. Vždy může jít o jednání komisivní nebo omisivní. Protiprávnost v sobě totiž nezahrnuje automaticky způsobení škody. Ta se zkoumá zvlášť.

Protiprávnost je objektivní, to znamená, že se nezkoumá, zda škůdce věděl, že povinnost porušuje nebo zda ji chtěl či nechtěl porušit, eventuálně zda chtěl nebo nechtěl způsobit škodu.

NOZ rozlišuje důvody, kdy vzniká povinnost nahradit újmu, a to porušením :

1. Povinnosti vzniklé z úmyslného porušení dobrých mravů (§ 2909)
2. Povinnosti stanovené právním předpisem (§ 2910)
3. Smluvní povinnosti (§ 2913)

Ad. 2 Škoda / Újma

Vznik škody je dalším nutným předpokladem vzniku odpovědnostního vztahu. Samotné porušení právní povinnosti bez vzniku škody tedy odpovědnostní vztah nezakládá. Pokud nevznikne škoda, není zač odpovídat. Pojem škody je obecně definován tak, že jde o majetkovou újmu poškozeného. K majetkové újmě může dojít pouze tehdy, když ji lze vyjádřit v penězích ^[5]. Teorie škodu dělí na tzv. věcnou škodu (škoda na věcech, myšleno majetku) a na škodu na zdraví či životě. U věcné škody je rozeznávána škoda skutečná a ušlý zisk.

Skutečná škoda je chápána jako újma poškozeného, která spočívá ve zmenšení majetku a tato újma vznikla v důsledku škodní události a v příčinné souvislosti

⁵ Fiala, J; Kindl, M; Šíma, A. : Občanský zákoník : komentář, Wolters Kluwer ČR, Praha 2009, str. 667

s ní. Jde tedy o vyjádření majetkové hodnoty, které je nutno vynaložit, aby se tím výše majetku poškozeného vrátila do původního stavu.

Ušlý zisk je to, čeho by poškozený dosáhl při běžném chodu věcí, pokud by nedošlo ke vzniku škody. Majetková újma vzniká tak, že se majetek nezhodnotil, jak by bylo možno očekávat (typicky jde např. o úroky).

Výše uvedené pojmosloví platilo do 31.12.2013. NOZ zavádí pojem újma. V § 2894 NOZ se uvádí : „povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody)“. Další zákonná ustanovení používají již jen pojem škoda. (např. § 2915, § 2939, § 2944, § 2945, § 2946).

Způsob a rozsah náhrady škody je upraven v § 2951 odst. 1 NOZ. Přednostně se škoda nahrazuje uvedením do předešlého stavu (tzv. naturální restituce), pokud to není možné nebo požádá-li o to poškozený, hradí se škoda v penězích (tzv. relutární restituce). Zásadně platí, že se nahrazuje skutečná škoda a ušlý zisk, ovšem s odkazem na § 2894 odst. 2 NOZ může být navíc stanovena povinnost k náhradě nemajetkové újmy, a to poskytnutím zadostiučinění obdobně jako podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.

Ad 3. Příčinná souvislost

Příčinná souvislost („kauzální nexus“, „právně relevantní příčina“) je dalším nutným předpokladem vzniku povinnosti k náhradě škody. Je objektivní povahy a je třeba ji odlišovat od zavinění. Pokud by neexistoval příčinný vztah mezi protiprávním jednáním a škodou, povinnost nahradit škodu by nevznikla. Zajímavostí je, že občanský zákoník heslo „příčinná souvislost“ vůbec nedefinuje. Vyjadřuje ji jako „způsobení škody“. Na příčinnou souvislost lze pohlížet jako na skutečnost, která způsobila určitý následek (škodu) – podobnou definici můžeme nalézt i v jiných právních oborech, podrobně rozpracována je zejména v právu trestním.

Dle Kindla [6] je „příčinná souvislost je vyžadována ve všech případech, kdy vzniká v důsledku porušení zákonného ustanovení nepříznivý následek (odpovědnost za vady, odpovědnost za porušení osobnostních práv, atd.), nejen tedy v případě náhrady škody. Právně relevantní příčina se obecně neodlišuje od ostatních příčin, které vedou k následku, a je jako jev sama o sobě na normě nezávislá, avšak tím, že se stal součástí podmiňující skutkové podstaty, je dána její právní relevance. Příčinou je tedy právně relevantní jev (skutečnost), která vede ke vzniku škody. Tento původ musí spočívat v porušení právní povinnosti, resp. musí být předvídanou událostí, s níž zákon spojuje povinnost nahradit škodu. Příčinnou souvislostí je z pohledu občanskoprávní odpovědnosti vztah, v němž určitá skutečnost, se kterou je podle občanského zákoníku spojena odpovědnost za škodu (relevantní občanskoprávní příčina), v konkrétním případě určitou jinou skutečnost, za kterou se podle občanského zákoníku odpovídá (relevantní občanskoprávní následek), tj. škodu, skutečně způsobí.“

Při zjišťování příčinné souvislosti je třeba identifikovat a kvantifikovat škodu (tj. právně relevantní následek) a také nalézt její právně relevantní příčinu. V případě, že je příčin více, musíme zkoumat tu, která následek způsobila (tj. bez které by škoda nevznikla). Je zejména na soudu, aby identifikoval právě příčiny právně relevantní / významné. Dochází zde, podobně jako v právu trestním, k izolaci a případnému odstupňování („gradaci“) příčinné souvislosti, aby bylo možné objektivně zhodnotit význam jednotlivých právně významných příčin. Důkazní povinnost prokázání příčinné souvislosti připadá poškozenému. V této souvislosti je však třeba zmínit nálezy Ústavního soudu ČR[7], který zopakoval, že vzhledem k tomu, že pojem příčinná souvislost není právními předpisy v České republice nijak definován, nic nebrání judikatuře českých soudů, aby požadavek „stoprocentně“ prokazované příčinné souvislosti přehodnotila a přijala adekvátnější a realističtější výklad „způsobení škody“, který by vyrovnával slabší postavení poškozených.

⁶ Fiala, J; Kindl, M; Šíma, A. : Občanský zákoník : komentář, Wolters Kluwer ČR, Praha 2009 str. 667-669

⁷ Viz nálezy Ústavního soudu ČR sp.zn. I.ÚS 1919/08

NOZ a ani důvodová zpráva o příčinné souvislosti vůbec nehovoří, bez dalšího se přejímá jak právní názor, tak ustálená judikatura.

Ad. 4 Zavinění

Zavinění tvoří subjektivní předpoklad vzniku odpovědnosti za škodu. Lze jej definovat [8] jako „psychický vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu jednání, který se přičí objektivnímu právu, tj. k jeho protiprávnímu jednání, jakož i ke škodě jako následku tohoto protiprávního jednání“. Zavinění je založeno jednak na prvku vědění (rozumovém) a na prvku vůle (chtění a srozumění). Na kombinaci prvku vědění a vůle jsou založeny různé formy (stupně) zavinění :

1) *úmysl*

a) *přímý*

b) *nepřímý*

2) *nedbalost*

a) *vědomá*

b) *nevědomá*

Jednání škůdce musí nutně obsahovat obě dvě složky – vědění i vůli. Toto jednání musí být současně v rozporu s objektivním právem. V případě, že se nejedná o jednání, které je v rozporu s objektivním (platným) právem, nelze jej považovat za protiprávní. Bez protiprávnosti není zavinění. Naopak tato definice neplatí – může jít o protiprávní jednání, které není zaviněné (např. z důvodu duševní poruchy, nedostatku věku, atp.). V případech, kdy je škůdce deliktně nezpůsobilý (tzn. v situaci, kdy míra ovládnutí jeho vědění nebo vůle je nedostatečná), odpovědnostní vztah vázaný na zavinění vůbec nevznikne.

⁸ Dvořák J., Knappová M., Švestka J. : Občanské právo hmotné, 2.díl, Wolters Kluwer ČR, 2009 str. 454

V určitých (zákonem předvídaných) případech není zavinění obligatorní, a to pokud jde o odpovědnost objektivní a k zavinění se nepřihlíží.

Předpokladem k zavinění je tzv. deliktní způsobilost škůdce. Jde o způsobilost vlastním jednáním zakládat odpovědnostní povinnost. Deliktně způsobilé mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. Předpokladem deliktní způsobilosti jsou obě složky : vědění a volní. Deliktně způsobilá osoba si tedy musí být jednak vědoma svého konání a následků svého konání a jednak musí být schopna ovlivnit svoje chování. V zásadě (s výjimkou § 38, odst. 2 OZ) je osoba, která je způsobilá k právnímu jednání, také způsobilá k deliktům (jednání protiprávnímu).

NOZ vymezuje subjektivní odpovědnost za škodu dvojím způsobem, a to úmyslným porušením dobrých mravů nebo porušením zákonné povinnosti. NOZ v § 2911 upravil zavinění jako podmínku odpovědnosti za škodu, kdy se presumuje zavinění z nedbalosti (podobně jako úprava dle OZ, kdy se zavinění předpokládá, resp. odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil).

Zákonné, zřejmě vyvratitelné, domněnky jsou rozlišeny v § 2912 odst. 1 na obecné, které platí pro všechny „osoby průměrných vlastností v soukromém styku“ a speciální, které platí (dle § 2912 odst. 2) pro ty, kteří dali najevo zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti nebo zdali se zaváží k takové povinnosti. Nicméně ust. § 2912 lze také chápat jako speciální vymezení odpovědného subjektu. Jde o formulace podle mého názoru nejasné, neboť není zřejmé, z jakých hledisek bude soud posuzovat průměrné vlastnosti v soukromém styku a jaké vlastnosti nebo jaká úroveň bude považována za základní a jaká za zvláštní.

Tento systém předpokládaného zavinění však neplatí v případě zavinění z vědomé nedbalosti, např. dle § 2898 nebo úmyslného porušení dobrých mravů dle § 2909. V těchto případech bude muset poškozený subjektivní stránku prokazovat.

Objektivní odpovědnost

V oblasti náhrady škody dle OZ vznikala odpovědnost za náhradu škody bez ohledu na zavinění (tzv. objektivní odpovědnost) pouze ve vymezených

případech – v § 427, § 432 a další. V těchto případech měl škůdce možnost se vyvinut, pokud prokázal splnění zprošťujících (liberačních) důvodů. V případě upraveném § 421a se odpovědnosti nebylo možné zprostit, šlo o případ tzv. absolutní objektivní odpovědnosti.

Podle NOZ objektivní odpovědnost vzniká v případě porušení smluvní povinnosti. Podle § 2913 NOZ nejenže strana, která poruší povinnost ze smlouvy, nahradí škodu vzniklou druhé straně, ale i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit (jde o tzv. odpovědnost třetího). I když jde o ne zcela konkrétní formulaci, neboť z ustanovení § 2913 nevyplývá, co má zájmu zjevně sloužit, je zde zřejmý zájem vyléčit typicky český neduh, kdy „nikdo za nic nenesse odpovědnost“.

Uvedené ust. § 2913 NOZ upravuje povinnost nahradit škodu i třetí osobě, ovšem za podmínky, aby ochrana této třetí osoby byla zřejmá již v momentu uzavírání smlouvy. Logicky musí platit i nadále, že smlouva je závazná pouze mezi stranami, které ji uzavřely, pokud zákon nestanoví něco jiného. V rámci předběžné opatrnosti je tedy do budoucna vhodné odkazovat na zájmy třetích osob již ve smlouvě, aby se ulehčila těmto osobám důkazní situace (resp. proces dokazování), v případě, že by se dovolávaly nahrazení škody na škůdci.

NOZ upravuje i podmínky omezení či zproštění povinnosti k náhradě škody z důvodu porušení smluvní povinnosti. Podle § 2913 odst. 2 při porušení smluvní povinnosti se škůdce zproští povinnosti k náhradě škody, pokud prokáže, že splnění povinnosti ve smlouvě mu zabránila dočasně či trvale mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.

NOZ stanoví, že škůdce se povinnosti k náhradě nezproští, pokud překážka vznikla ze škůdcových osobních poměrů nebo vznikla až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení nebo ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat.

NOZ obecně zvýšil oproti OZ smluvní volnost tím, že připustil možnost vzdát se určitých práv, které mají vzniknout v budoucnu, přičemž dle OZ byly takové

dohody absolutně neplatné. NOZ tedy připouští možnost limitovat náhradu škody vzniklé porušením povinnosti. V § 2898 NOZ výslovně uvádí, že se nepřihlíží k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Dále se nepřihlíží ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoliv újmy. V těchto případech se práva na náhradu škodu nelze ani platně vzdát. Toto ustanovení je pro NOZ typické s ohledem na ne zcela určitý legislativní jazyk. NOZ neupravuje např. pojem hrubá nedbalost. Termín slabší strana je vysvětlen v § 433 odst. 2, kde se říká „má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním“.

NOZ zahrnuje výslovně i institut předsmluvní odpovědnosti, což dosavadní právní úprava v občanském zákoníku neobsahuje a ObchZ ji upravuje pouze částečně v § 271. Je zařazena do obecných ustanovení o smlouvě, kde zásadně vychází z principu smluvní volnosti. Podle § 6 NOZ každý má povinnost jednat v právním styku poctivě. Právní úprava předsmluvní odpovědnosti je upravena § 1728.

§ 1728 odst. 1 uvádí, že každý může vést jednání svobodně a neodpovídá za to, že ji neuzavře. Současně je však v odst. 1 uvedeno, že to neplatí, pokud strana jednání o smlouvě zahájí nebo v jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít. Podle § 1729 dospějí-li strany při jednání o smlouvě tak daleko, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné, jedná nepoctivě ta strana, která přes důvodné očekávání druhé strany v uzavření smlouvy jednání o uzavření smlouvy ukončí, aniž pro to má spravedlivý důvod.

Toto ustanovení je nutné považovat za velmi problematické. Bude totiž záležet na výkladu pojmů : „tak daleko“, „vysoce pravděpodobné“, „důvodné očekávání“, „spravedlivý důvod“. Také není zcela zřejmé, od kterého okamžiku tato povinnost k náhradě škody nastupuje.

Co se týká rozsahu náhrady škody, ten je upraven v § 1729 odst. 2 NOZ podle kterého strana nahradí druhé straně škodu, nanejvýše v tom rozsahu, který odpovídá ztrátě z neuzavřené smlouvy v obdobných případech. Z formulace

vyplývá, že jde o marně vynaložené náklady, které jsou spojené s jednáním o uzavření smlouvy. Ušlý zisk se v tomto kontextu nepovažuje za škodu/újmu, ale jde pouze o horní limit její výše.

Ust. § 1730 odst. 2 NOZ upravuje další případ smluvní strany odpovědnosti za škodu, a to zneužitím nebo prozrazením bez zákonného důvodu údajů či sdělení, které získá při jednání o smlouvě. Přitom nejde o pouhé zneužití nebo prozrazení, ale sankcionováno je i to, že smluvní strana nedbala možnosti zneužití či prozrazení.

Tento typ předsmluvní odpovědnosti s sebou nese povinnost vydat obohacení, tj. to, co získala strana v důsledku porušení výše uvedené povinnosti.

§ 1728 odst. 2 stanoví, že „při jednání o uzavření smlouvy si smluvní strany vzájemně sdělí všechny skutkové a právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít. Toto ustanovení tedy vede smluvní strany k projednání všech okolností, které jsou pro tuto stranu podstatné a které povedou nebo nepovedou k uzavření smlouvy.

Promlčení

Podle § 3079 odst. 1 NOZ právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti NOZ, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů.

Podle § 620 NOZ odst. 1 zahrnují okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně pro odčinění újmy. Obecná subjektivní promlčecí doba je tříletá. (podle § 106 odst. 1 OZ se právo na náhradu škody promlčelo za 2 roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá).

Podle § 636 odst. 1 NOZ právo na náhradu škody nebo jiné újmy se promlčí nejpozději za 10 let od dne, kdy škoda nebo újma vznikla (tzv. objektivní

promlčecí lhůta). Byla-li škoda nebo újma způsobena úmyslně, promlčí se právo na její náhradu nejpozději za 15 let ode dne, vznikla. Tímto ustanovením byla prodloužena objektivní promlčecí lhůta pro právo na náhradu škody/újmy ze 3let podle OZ na 10 let podle NOZ, v případě úmyslného způsobení z 10 (podle OZ) na 15 let (podle NOZ). Pro právo vzniklé z újmy na svobodě, životě nebo zdraví se tato úprava nepoužije.

Ustanovením § 621 byla zrušena specifická dvouletá promlčecí lhůta na vydání plnění z bezdůvodného obohacení a byla prodloužena objektivní lhůta ze 3 na 10 let. V případě úmyslného bezdůvodného obohacení z 10 na 15 let (§ 638).

Právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí za 10 let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Ustanovení § 640 NOZ zůstalo beze změny ve srovnání s § 110 odst. 1 OZ.

Bylo-li v uznání dluhu nebo v rozhodnutí orgánu veřejné moci plnění rozloženo na jednotlivá dílčí plnění, platí promlčecí lhůta 10 let i pro tato dílčí plnění a počíná běžet ode dne dospělosti každého dílčího plnění. Dospěje-li nesplněním některého dílčího plnění celý dluh, počne promlčecí lhůta běžet ode dne dospělosti nesplněného dílčího plnění. Zákonodárce schválil místo pojmu splátka pojem dílčí plnění a místo termínu splatnost se hovoří o dospělosti.

Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. To platí i o právu již vykonatelném, pokud byl pro něj navržen výkon rozhodnutí nebo nařízena exekuce (§ 648). Toto ustanovení se vztahuje i na rozhodčí řízení (§ 3017 NOZ).

III. Povinnosti advokáta a jeho odpovědnost za škodu

Činnost advokáta

Postavení advokáta je upraveno č. 85/1996 Sb. o advokacii (dále ZA), který upravuje podmínky, za nichž mohou být poskytovány právní služby advokáty.

Rámec stanoví § 1 odst. 2 zákona o advokacii :

„Poskytováním právních služeb se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu, je-li vykonávána advokátem.“

Advokátem může být ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Uchazeč musí splňovat řadu podmínek, zejména musí být plně způsobilý k právnímu jednání, získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo, vykonával alespoň tříletou právní praxi, je bezúhonný, nebylo mu uloženo kárné opatření vyškrtnutím ze seznamu, není v pracovním nebo služebním poměru, složil advokátní zkoušku a složil slib (podrobnosti viz § 5 zákona o advokacii).

Povinnosti advokáta

Povinnosti advokáta jsou definovány v několika předpisech. Základním pramenem je zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále ZA), dalším pramenem je vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), dále pak vyhláška č. 244/1996 Sb., kterou se podle zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, stanoví kárný řád (advokátní

kárný řád) a další stavovské předpisy ČAK, zejména Etický kodex a další právní předpisy.

Podle § 16 odst. 1 zákona o advokacii je advokát povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však advokát není vázán, jsou-li v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit. Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

Ustanovení § 16 ZA lze rozumět jako zvláštní úpravu pro ustanovení § 724 a násl. OZ o smlouvě příkazní.

Za protiprávní jednání (viz dále) se tedy považuje porušení některé z povinností advokáta.

Povinnosti advokáta v zásadě shrnuje např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.1.2007 sp.zn. 25 Cdo 2679/2006, který podává nejen výklad § 16 ZA v zákonném kontextu, ale také upřesňuje, že „jednou z povinností advokáta je postupovat tak, aby byly oprávněné zájmy klienta řádným způsobem chráněny a prosazovány, čemuž je advokát povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky, které mohou sloužit zájmům klienta v právní záležitosti, jež je předmětem smlouvy mezi advokátem a klientem o poskytnutí právní služby, tj. jak prostředky procesněprávní povahy, tak povahy hmotněprávní.“.

Nicméně povinnosti advokáta nelze omezit na „pouhé informování klienta o provedených úkonech“ a spokojit se s tím, že klient nevznáší žádné výhrady či pochybnosti – v mnoha případech tomu může být proto, že dané problematice či souvislostem nemůže vzhledem k jejich složitosti rozumět. Náležitá odborná péče by však měla obsahovat také iniciativní a samostatný přístup advokáta. Advokát by tedy měl poskytnout klientovi potřebné informace (v souvislostech), vysvětlit danou problematiku, navrhnout možné varianty, vyhodnotit jejich výhody i rizika a teprve na základě komplexního seznámení klienta s daným problémem si

vyžádat pokyny (případně tzv. informovaný souhlas). Podrobný výklad obsahuje např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.7.2011 sp.zn. 25 Cdo 121/2010.

Tento rozsudek Nejvyššího soudu dále upřesňuje, že měřítkem úspěšnosti zastupování nemůže být pouze úspěšnost ve sporu a také, že na advokáta nelze klást nepřiměřené požadavky, např. v situaci, kdy je určitá právní otázka v právní teorii i praxi sporná, takže nelze předjímat stanovisko jak soudu I. stupně, tak vyšších soudů. Nicméně citované rozhodnutí konstatuje, že „pouhá okolnost, že určitý postup či právní názor advokáta je v konkrétním řízení soudem I. stupně, příp. i soudem odvolacím, akceptován či tolerován, nevede ještě bez dalšího k závěru, že advokát vynaložil veškeré úsilí, které na něm lze požadovat, aby svému klientovi nezpůsobil škodu“. Ve světle výše uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu ČR lze tedy povinnosti advokáta vůči klientovi považovat za skutečně komplexní. Nejvyšší soud tak připouští, že je možné, že advokát svému klientovi „vyhraje“ soudní spor v I. i v II. stupni a přesto zapříčiní vznik škody, za kterou bude odpovědný.

Za zmínku stojí také povinnost advokáta informovat klienta o průběhu řízení, příp. o jeho výsledku. Nedostatečná úroveň komunikace s klientem, která vedla ke vzniku škody (klient nemohl dále úspěšně hájit svá práva) je taktéž posuzována jako porušení jedné z povinností advokáta (více viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 25 Cdo 886/2004).

Základ odpovědnosti - smluvní nebo obdobný vztah

Základním vztahem, od kterého se odpovědnost odvozuje, je vztah advokát-klient a mandát získaný advokátem od klienta. V naprosté většině případů se jedná o vztah smluvní. Platná právní úprava ani zákon o advokacii nedefinuje žádný specifický druh „advokátní smlouvy“ nebo „smlouvy o poskytování advokátních služeb“. Současně také platí, že zákon nevyžaduje písemnou formu smlouvy.

Podle úpravy platné do 31.12.2013 bylo rovněž významnou otázkou, jakým právním režimem se smlouva o poskytnutí právní pomoci řídila. Zda to byl v případě smlouvy advokáta s fyzickou osobou – nepodnikatelem občanský zákoník a v případě smlouvy advokáta s fyzickou osobou – nepodnikatelem obchodní zákoník. V této souvislosti bylo relevantní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.8.2011 sp.zn. 25 Cdo 520/2009, který uvedl, že : „pokud byla uzavřena smlouva o poskytování právní pomoci mezi podnikatelem a advokátem, řídí se promlčení práva na náhradu škody způsobené advokátem při výkonu advokacie obchodním zákoníkem.“ NOZ však tento dualismus od 1.1.2014 zrušil.

I když může být smlouva o poskytování právní pomoci uzavřena i ústně, na povinnostech advokáta vůči klientovi to nic nemění. Titulem, z kterého vyplývají práva a povinnosti advokáta, je tedy smlouva (uzavřená i ústně). Nicméně advokát za klienta jedná na základě plné moci, jejíž forma je v závislosti na charakteru právní služby vyžadována zpravidla písemná. Například procesní plná moc dle § 25 odst. 1 OSŘ ^[9] pro zastupování klienta v občanském soudním řízení může být udělena podle § 28 OSŘ buď písemně nebo ústně do protokolu.

Advokát může být také ustanoven v civilním procesu rozhodnutím soudu podle § 29 a násl. OSŘ. Obdobně může být advokát ustanoven rozhodnutím soudu podle § 39 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) v případech nutné obhajoby podle § 36 a § 36a trestního řádu.

Odpovědnost advokáta za škodu

Základním ustanovením, které upravuje odpovědnost advokáta za škodu, je § 24 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii (dále ZA):

⁹ Dle § 25 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád „zástupcem si účastník může vždy zvolit advokáta. Advokátu lze udělit pouze plnou moc pro celé řízení (dále jen „procesní plná moc“)

(1) Advokát odpovídá klientovi za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Advokát odpovídá za škodu způsobenou klientovi i tehdy, byla-li škoda způsobena v souvislosti s výkonem advokacie jeho zástupcem nebo jiným jeho zaměstnancem než zaměstnaným advokátem; odpovědnost těchto osob za škodu způsobenou zaměstnavateli podle zvláštních právních předpisů tím není dotčena.

Podle § 24 odst. 1 ZA tedy advokát odpovídá klientovi za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Advokát odpovídá klientovi za škodu i tehdy, byla-li škoda způsobena v souvislosti s výkonem advokacie jeho zástupcem nebo zaměstnancem. Vykonává-li advokát advokacii ve společnosti nebo v zahraniční společnosti, odpovídá klientovi za škodu tato společnost nebo zahraniční společnost.

Za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem advokacie zaměstnaným advokátem odpovídá klientovi zaměstnavatel advokáta, a to i v případě že advokacii vykonává vlastním jménem na účet zaměstnavatele.

Odpovědnost za škodu způsobenou advokátem v souvislosti s výkonem advokacie vychází z odpovědnosti bez zřetele na zavinění, tj. z objektivní odpovědnosti a je založena na současném splnění předpokladů, jimiž jsou:

1. Výkon advokacie
2. Vznik škody
3. Příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem škody

(srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 1515/2007 ze dne 20.6.2007).

Advokát tedy za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem advokacie odpovídá tehdy, jestliže porušil pravidla svědomitého výkonu advokacie, neboť je povinen poskytovat právní službu čestně, svědomitě a využívat důsledně všech zákonných

prostředků a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné [¹⁰].

Protiprávnost v jednání advokáta je třeba vysvětlovat jako rozpor se smlouvou, zákonem nebo stavovskými předpisy, tedy jako rozpor s povinnostmi advokáta, a to když byla poskytnuta právní služba vadně.

Lze shrnout, že za protiprávní jednání se považuje porušení povinností advokáta při výkonu advokacie, pokud v příčinné souvislosti s tímto porušením vznikla škoda. Judikatura vyšších soudů v této věci je poměrně rozsáhlá (viz níže v této kapitole).

Advokát se odpovědnosti zproští, prokáže-li že ke škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které je po nich možné požadovat (§ 24 odst. 2 ZA).

Smyslem úpravy odpovědnosti advokáta za škodu je také snaha o předcházení škod poskytnutím vadné advokátní služby. Tato úprava má tedy svoji výraznou prevenční funkci, nicméně ani funkce kompenzační a represivní není bez významu. Škoda, resp. újma podle Tichého [¹¹] “klientovi vzniká zpravidla tím, že advokát při výkonu advokacie nepostupoval svědomitě, tj. s odpovídající péčí, a tím zavinil vznik škody“. V případě, kdy nastupuje odpovědnost advokáta za škodu, se tedy jedná o případ, kdy advokát nedodrží standardní úroveň poskytování advokátní služby, poskytne „vadnou“ (imperfektní) službu a tím způsobí vznik škody. Domnívám se však, že pokud v praxi k takové situaci dojde, může být pro klienta velmi problematické spojit škodu s prací advokáta, příp. může být advokátem o jeho „nezavinění“ škody přesvědčen.

¹⁰ Tichý, L. : Odpovědnost advokáta za škodu, C.H.Beck, Praha 2011, str. 102

¹¹ Tichý, L. : Odpovědnost advokáta za škodu, C.H.Beck, Praha 2011, str. 97

K vymezení charakteru odpovědnosti advokáta :

Judikatura bezvýjimečně potvrzuje, že odpovědnost advokáta je objektivní. Rozhodujícím faktorem je tedy samotný vznik škody, nikoliv její zavinění, které se nezkoumá.

Tento výklad je konstantní, lze zmínit např. rozhodnutí NS ČR ze dne 26.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 1862/2001, kde Nejvyšší soud ČR zopakoval, že zavinění advokáta není třeba zkoumat. Zcela identická odůvodnění lze najít i v dalších rozsudcích NS ČR v oblasti náhrady škody způsobené advokátem. Podobné je i stanovisko Nejvyššího soudu ČR v rozhodnutí ze dne 26.11.2009 sp.zn. 25 Cdo 2992/2007, které uvádí, že odpovědnost advokáta je objektivní, tj. jde o odpovědnost za výsledek. Důvodem je fakt, že advokát je profesionál. Toto rozhodnutí tedy velmi přesně specifikuje jeden ze základních předpokladů vzniku odpovědnostního vztahu, a to že se musí jednat o chybný výkon advokacie, resp. pochybení advokáta při výkonu advokacie.

Advokát se však může liberovat aplikací § 24, odst. 2 zákona o advokacii, když prokáže, že ve věci vynaložil veškeré úsilí, které na něm bylo možno požadovat, pro nezpůsobení/odvrácení škody.

S objektivním charakterem odpovědnosti advokáta za škodu nesouhlasí zejména Tichý a kol.^[12], který tvrdí, že „preventivní funkce odpovědnosti za škodu může mít praktický dopad tehdy, jestliže zde funguje bezprostřední vztah mezi zaviněním a sankcí. Odpovědnost advokáta by proto svojí povahou měla být vybudována na zavinění a měla by být tzv. odpovědností subjektivní.“ Tento výklad, resp. přístup je zřejmě dán zejména příslušností kolektivu autorů k advokátní profesi a vedení České advokátní komory. Tichý tedy horuje pro zohlednění standardní úrovně právní služby a standardní péče. Pokud by byl advokát schopen prokázat poskytnutí standardní úrovně péče, mohl by se vyvinut. Tichého názor je dle mého názoru možno označit za přinejmenším

¹² Tichý, L. : Odpovědnost advokáta za škodu, C.H.Beck, Praha 2011, str. 98

sporný, protože v takovém případě by se advokát dokázal vždy vyvinut s ohledem na tvrzené poskytnutí řádné péče a jiný právní názor.

Objektivní odpovědnost advokáta stanovená § 24 ZA je však zcela na místě. Stát, resp. zákonodárce ji předpokládá zejména proto, že tím posiluje dobrou víru občanů ve stát a fungování právního systému. Stát nejenže vytváří podmínky pro fungování justičního systému, ale také umožňuje (financuje) vzdělávání v oboru právo, garantuje kvalitu absolventů požadavky na ně kladenými, vyžaduje několikaletou praxi koncipientů, jejich další vzdělávání a spolu s Českou advokátní komorou se podílí na přípravě budoucích advokátů včetně složení náročných advokátních zkoušek. Nelze tedy než souhlasit s tím, že stát jako garant celého procesu formování advokáta jako poskytovatele právní služby požaduje od advokáta perfektní, bezchybnou a nikoliv „pouze“ standardní úroveň péče či takovou úroveň služby, která povede ke vzniku škody. Tato úroveň odpovědnosti advokáta je v zásadě přiměřená, neboť subjektivní odpovědnost by byla vzhledem k výše uvedenému příliš mírná a naopak absolutní objektivní odpovědnost (v § 24 odst. 2 ZA vyloučená existencí liberačního důvodu) by byla podle mého názoru nepřiměřeně přísná.

Řádný postup advokáta

Řádným (nebo správným) postupem advokáta je takový postup, který je v souladu s povinnostmi advokáta. Nicméně v rámci posouzení, zda šlo o pochybení advokáta, resp. jeho nesprávný postup, soud jako předběžnou otázku zkoumá, zda při řádném postupu advokáta (tvrzeném poškozeným) by poškozený klient u soudu uspěl ^[13], např. zda by při řádném postupu advokáta klient obdržel plnění od protistrany a nemusel uspokojit její pohledávku^[14], resp. zda by při řádném postupu advokáta – po podání odvolání, které advokát nepodal –

¹³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 06. 2009, sp. zn. 25 Cdo 5020/2008

¹⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12.7.2011 sp.zn. 25 Cdo 1738/2009

došlo k zamítnutí žaloby proti klientovi a popř. v jakém rozsahu [¹⁵, ¹⁶, ¹⁷]. Lze tedy uzavřít, že neúspěch ve sporu nemusí být nutně zapříčiněn porušením povinností ze strany advokáta.

Dalším typickým příkladem porušení povinnosti může být opomenutí advokáta podat žalobu. Dle pojetí Nejvyššího soudu ČR je předpokladem vzniku nároku na náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti s opomenutím advokáta podat žalobu zjištění, že nebýt pochybení advokáta, k uspokojení pohledávky klienta jeho dlužníkem by došlo, tedy že toto pochybení je hlavní a rozhodující příčinou vzniklé majetkové újmy. Škoda nicméně vzniká již promlčením nároku klienta na plnění vůči jeho dlužníku, majícím za následek zásadní oslabení jeho subjektivního práva a v případě vznesení námitky promlčení ze strany dlužníka faktickou nevymahatelnost, nikoliv samotným nepodáním žaloby před uplynutím promlčecí doby. Vznik škody na straně věřitele v takovém případě nastává za situace, kdy jeho právo na plnění proti dlužníkovi není uspokojeno, nebylo u soudu řádně a včas uplatněno a nelze je již na dlužníkovi vymáhat, protože v soudním řízení by se mohl úspěšně ubránit námitkou promlčení a dobrovolně plnit odmítá (viz. rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 25 Cdo 1573/2005 ze dne 30.5.2007).

Protiprávnost je jedním z objektivních předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu. Aby byla dovozena odpovědnost advokáta, advokát musí porušit objektivní právo. Nejde tedy pouze o jakékoliv nesprávné poskytnutí právní služby, musí jít o takové poskytnutí právní služby, které je protiprávní. Tato protiprávnost musí být prokázána v řízení o náhradě škody. Důkazní břemeno pak leží na poškozeném.

¹⁵ Rozhodnutí NS ČR ze dne 20.6.2007 sp.zn. 25 Cdo 1515/2007

¹⁶ rozhodnutí NS ČR ze dne 26.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 1862/2001

¹⁷ rozhodnutí NS ČR ze dne 20.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 860/2002.

Typickými příklady porušení právních povinností advokátem mohou být např. zmeškání lhůty pro podání opravného prostředku ve prospěch klienta (porušení povinnosti jednat svědomitě) nebo porušení mlčenlivosti.

Porušení povinnosti advokáta opakovaně řešil i Nejvyšší soud ČR. V rozhodnutí sp.zn. 25 Cdo 1457/2008 ze dne 27.7.2010 se jednalo o situaci, kdy advokátem sepsaná závěť byla pro nesplnění zákonných podmínek absolutně neplatná. NS konstatoval, že toto pochybení advokáta není jen porušením tzv. generální prevence ve smyslu § 2900 NOZ (resp. § 415 OZ), ale je přímým porušením povinností advokáta, které mu ukládá zákon o advokacii.

V jiném rozhodnutí NS judikoval, že k povinnostem advokáta řádně a svědomitě chránit práva a oprávněné zájmy klienta lze zařadit i jeho povinnost předkládat soudu listinné důkazy, které advokát od klienta převezme a které by mohly mít vliv na výsledek řízení (byť by se jednalo o listiny ve formě faxu). Advokát je povinen tyto listiny předložit k důkazu v rámci řádného výkonu právního zastoupení klienta, bez ohledu na skutečnost, že klient má nebo měl možnost sám předložit tyto listiny soudu. Tím, že advokát listiny soudu nepředložil a ani včas o tom klienta neinformoval, došlo z jeho strany k porušení § 16 ZA. (viz. Rozhodnutí NS sp.zn. 23 Cdo 1082/2011 ze dne 25.4.2013).

Škoda

V zákoně o advokacii specifickou definici škody nenajdeme, musíme tedy vyjít z § 2952 NOZ (§ 442 OZ). Advokát je povinen uhradit újmu na jmění (skutečnou škodu) a to, co poškozenému ušlo (tj. ušlý zisk). Více k tomuto tématu viz výklad v obecné části výše.

Příčinná souvislost

Příčinná souvislost musí být právně relevantní okolností, bez jejíž přítomnosti by ke škodě (újmě) nedošlo. Zkoumání příčinné souvislosti je vždy spojeno s hledáním jevu, který škodu vyvolal. Obecně je však otázka příčinné souvislosti mezi určitým protiprávním jednáním a konkrétní škodou otázkou skutkovou, nikoliv právní; soud zjišťuje její existenci. Právním posouzením je potom

vymezení, mezi jakou újmou (jako následkem) a jakou skutečností jakožto příčinou této újmy má být příčinná souvislost zjišťována.

V řízení o náhradě škody se zjišťuje, zda protiprávní jednání či škodná událost a vznik škody jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku. Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována. Příčinná souvislost mezi pochybením při výkonu advokacie a vznikem škody je například dána, pokud nebyť pochybení advokáta, byl by jeho klient v soudním řízení úspěšný.

Nejvyšší soud ČR zdůraznil, že pro posouzení vzniku odpovědnosti za škodu je proto zásadní otázka, v čem konkrétně spočívá újma (majetková újma, za níž je náhrada požadována), neboť právě mezi konkrétní újmou poškozeného (pokud vznikla) a konkrétním jednáním škůdce (je-li protiprávní) se zjišťuje příčinná souvislost. (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 32 Cdo 2749/2007 ze dne 27.8.2008). V jiném rozhodnutí poté Nejvyšší soud ČR uvedl, že musí jít o příčinu důležitou, podstatnou a značnou, bez níž by ke vzniku škody nedošlo. (rozhodnutí Nejvyšší soud ČR sp.zn. 25 Cdo 2101/2002 ze dne 18.12.2003).

V rozsudku sp.zn. 25 Cdo 562/1999 ze dne 28.11.2000 se Nejvyšší soud ČR zabýval situací, kdy je příčin více. Nejvyšší soud ČR v takovém případě pro existenci příčinné souvislosti zdůraznil nutnost takového propojení řetězce postupně nastupujících příčin a následků (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku. Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře vyložil k otázce příčinné souvislosti (v oblasti soukromého práva jednoho předpokladů odpovědnosti za škodu), že při jejím zkoumání nejde o zjišťování příčinné souvislosti ve filozofickém slova smyslu, nýbrž ve smyslu právním; z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (v němž každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.“ (dále např. rozsudek Nejvyšší soud ČR ze dne 29.2.2012 sp.zn. 23 Cdo 1045/2010, shodně 21 Cdo 300/2001, 21 Cdo 564/2008, 23 Cdo 331/2010).

Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře dále zdůraznil, že v případě škody způsobenou advokátem v souvislosti s výkonem advokacie jde o odpovědnost objektivní tj. bez zřetele na zavinění. Tato odpovědnost je založena na současném splnění předpokladů, jimiž jsou výkon advokacie, vznik škody a příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem škody. O příčinnou souvislost se pak jedná pouze za situace, kdy ke škodě došlo v důsledku pochybení advokáta při výkonu advokacie (bez tohoto pochybení by ke škodě nedošlo). Příčinou vzniku škody může být jen ta okolnost, která škodu způsobila a bez níž by škodlivý následek nenastal (byla-li příčinou škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává) (viz. rozsudek NS sp.zn. 25 Cdo 3334/2006 ze dne 6.11.2007).

Současně je třeba zdůraznit, že o vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem výkonu advokacie. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává. Příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by ke škodnému následku nedošlo (v souvislosti s výkonem advokacie). Splnění předpokladů odpovědnosti za škodu musí být v řízení prokázáno a důkazní povinnost má v tomto směru poškozený. Advokát se může odpovědnosti zprostit, prokáže-li (důkazní břemeno leží na něm), že škodě nemohl zabránit ani vynaložením veškerého úsilí, které na něm lze požadovat“ (více rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 1862/2001).

V otázce příčinné souvislosti je ovšem podstatné, jaký výsledek by měl případný řádný postup advokáta. Pokud by tento postup nevedl k jinému výsledku, pak příčinnou souvislost mezi pochybením advokáta a nepříznivým výsledkem pro klienta spatřovat nelze^[18].

Promlčení

Na promlčení nároku na náhradu škody vůči advokátovi se vztahuje obecná desetiletá promlčecí lhůta podle § 636 odst. 1 NOZ (viz výklad výše).

¹⁸ rozhodnutí NS ze dne 9.8.2012 sp.zn. 25 Cdo 3971/2011 : Pokud odvolací soud v dané věci dospěl k závěru, že výsledek dovolacího řízení by nevedl ke zrušení rozsudků soudů nižších instancí, nelze dovozovat příčinnou souvislost mezi pochybením advokáta a neuspokojením nároku žalobce.

V případě, kdy advokát poruší povinnost (např. připravit řádné kupní smlouvy), která povede v budoucnu ke vzniku škody, běží objektivní promlčecí doba právě od okamžiku porušení této povinnosti, nikoliv až vznikem škody (počátek běhu této promlčecí doby však není bezprostředně podmíněn vznikem škody). Tato objektivní lhůta je upravena § 398 ObchZ a je desetiletá. Subjektivní promlčecí doba běží ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě. Více v rozsudku NS ze dne 20.3.2013 sp.zn. 23 Cdo 1426/2011.

Pojištění advokáta

K otázce odpovědnosti advokáta za škodu je třeba zmínit, že podle § 24a ZA advokát, který vykonává advokacii samostatně nebo ve sdružení, musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu. Advokát klientovi odpovídá podle § 24 odst. 1 ZA jakož i pro případ vzniku závazku k náhradě škody, k jehož splnění advokát vykonávající advokacii ve sdružení povinen z důvodu solidární odpovědnosti.

Zákon stanoví podmínky pojištění společnosti (v.o.s., k.s., s.r.o.) v § 24b ZA.

Zákon o advokacii pověřil Českou advokátní komoru, aby stanovila minimální limit pojistného plnění. Představenstvo ČAK svým usnesením ze dne 15.9.2009 č.4/2009 Věstníku stanovilo ve článku 1, že : „Minimální limit pojistného plnění z pojištění advokátů podle § 24a odst. 1 zákona (dále jen „minimální limit pojistného plnění“) za škodu, za kterou advokát odpovídá podle § 24 odst. 1 zákona, se stanoví částkou 3 000 000 Kč.“

Ustanovení § 24c ZA uložilo ČAK povinnost sjednat hromadné pojištění advokátů. Jako pojištění pro případ odpovědnosti za škodu, kterou klientovi odpovídají podle § 24, odst. 1 ZA (jde o pojištění cizího pojistného rizika podle § 10, zákona č. 37/2004 o pojistné smlouvě).

Každý advokát je povinen zaplatit ČAK pojistné z hromadného pojištění. Pokud advokát nechce být hromadného pojištění účasten, je povinen předložit ČAK stejnopis smlouvy, která dosvědčuje, že je pojištěn samostatně, ovšem na stejný či vyšší limit pojistného plnění než kolik by činil v případě hromadného pojištění advokátů.

Porušení těchto povinností je kárným proviněním advokáta (viz kárný nález ČAK ze dne 23.4.1999 sp.zn. K 370/98). Kárný senát kárné komise ČAK uvedl, že : „nezaplacení pojistného z rámcové pojistné smlouvy nebo neuzavření individuální pojistné smlouvy může být důvodem pozastavení výkonu advokacie nebo vyškrtnutím ze seznamu advokátů.“

IV. Povinnosti notáře a jeho odpovědnost za škodu

Činnost notáře

Rámcem činnosti notáře stanoví zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen NŘ. Dle § 1 NŘ je notářem fyzická osoba splňující určité předpoklady (viz dále), kterou stát pověřil notářským úřadem.

Dle § 7 NŘ „může být notářem jmenován státní občan České republiky, který má plnou způsobilost k právnímu jednání, získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu oborů práva na vysoké škole v ČR, nebo pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, o vzdělání získaném v oborech práva na vysoké škole v zahraničí, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních právních předpisů, je bezúhonný, vykonal alespoň pětiletou notářskou praxi a složil notářskou zkoušku“.

Dle § 2 NŘ se „výkonem notářství rozumí sepisování veřejných listin o právních úkonech (resp. právním jednání), osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy a dále přijímání peněz a listin do úschovy za účelem jejich vydání dalším osobám (dále jen notářská činnost)“. Dále § 2 stanoví, že notářskou činnost vykonává notář nestranně.

§ 3 pak dále vymezuje obsah další činnosti notáře. Podle § 3 notář může v souvislosti s notářskou činností:

1. poskytovat právní rady,
2. zastupovat v jednání s fyzickými a právnickými osobami ve specifických případech,
3. sepisovat listiny,
4. vykonávat správu majetku a zastupovat v této souvislosti,
5. vykonávat funkci insolvenčního správce a jeho obdoby v insolvenčním (předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce,

odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce) dle § 3, odst. 3. NŘ.

Notář vykonává i další činnosti, stanoví-li to zvláštní zákon, například zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále OSŘ). Notář dle OSŘ vykonává funkci soudního komisaře při projednávání dědictví. Podle § 38, odst. 3, OSŘ se úkony notáře, které provedl jako soudní komisař, považují za úkony soudu.

Notář působí jako samostatně výdělečná a nezávislá osoba (podnikatel), ale některé z notářských činností se přímo dotýkají výkonu pravomocí státu, který notáře pověřuje zvláštními úkoly. V těchto případech má notář postavení úřední osoby a za jím způsobenou škodu (v těchto specifických případech) odpovídá stát.

Povinnosti notáře

Notář se při výkonu notářské činnosti a při poskytování právní pomoci řídí pouze zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy (viz § 52 NŘ). Při poskytování právní pomoci je vázán také pokyny klienta, pokud ovšem nejsou v rozporu se zákonem nebo jiným předpisem. Způsob a podmínky odmítnutí provedení úkonu jsou upraveny v § 53 NŘ.

Povinnost nestrannosti (§2 NŘ) a nezávislosti (§5 NŘ)

Notář je ve své činnosti nezávislý na státní nebo jakékoliv jiné moci. Zásada nestrannosti je obsažena v § 2 NŘ. Rozumí se jí nezávislost notáře při výkonu notářské činnosti na jednotlivých účastnících, příp. smluvních stranách. Na rozdíl od advokáta notář nesmí zvýhodňovat žádného účastníka právních vztahů, které jsou předmětem právní služby poskytované notářem. Nestrannost je důležitá vzhledem k veřejnému charakteru činnosti notáře, při které notář vykonává pravomoci státu na něj přenesené. Nestrannost notáře je zajištěna jednak pevným stanovením notářovy úplaty podle § 5 odst. 1 NŘ a jednak ustanovením § 5 odst. 2 NŘ, který mu zapovídá jinou výdělečnou činnost s výjimkou veřejných

funkcí a činnosti vědecké, publikační, pedagogické, tlumočnické, znalecké, umělecké a poradní.

Povinnost mlčenlivosti (§ 56 NŘ)

Notář je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s notářskou činností i v souvislosti s další činností podle NŘ. Mlčenlivost notáře slouží zejména k ochraně osob, které jsou adresátem jeho služeb a v souvislosti s nimi vstupují do právních vztahů. Diskrétnost notáře je jedním z prvků, které přispívají k důvěryhodnosti notářských úřadů jako takových.

Odpovědnost notáře za škodu

Odpovědnost notáře za škodu upravuje § 57 notářského řádu :

(1) Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, notář odpovídá žadateli, klientovi nebo jinému účastníku za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem činnosti notáře. Notář odpovídá za škodu způsobenou těmito osobám i tehdy, byla-li způsobena v souvislosti s výkonem činnosti notáře jeho pracovníkem; případná odpovědnost podle pracovněprávních předpisů tím není dotčena.

(2) Notář se odpovědnosti podle odstavce 1 zproští, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm bylo možno požadovat.

(3) Odpovědnost státu za škodu podle zvláštního právního předpisu tím není dotčena.

Z ustanovení § 57, odst. 1 a 2 vyplývá, že notář odpovídá za škodu, kterou způsobí on sám nebo jím pověřený zaměstnanec (notářský čekatel, administrativní pracovník). Úkony zaměstnance se považují za úkony notáře, přičemž zaměstnanec je odpovědný notáři z titulu pracovněprávního vztahu.

Podle Vojtka [¹⁹] „notář odpovídá pouze osobám, které byly adresátem jeho služeb (tj. žadatel nebo klient, který si určitý výkon notářské činnosti objednal), a to tehdy, vznikla-li škoda při činnosti notáře v rámci výkonu notářského úřadu, tedy nebyla-li tato činnost vykonána řádně.“ Část notářské činnosti, jež se váže k výkonu pravomoci státu, má zvláštní režim. V této sféře činnosti notáře jde totiž o odpovědnost státu za škodu způsobenou výkonem veřejné moci podle zákona č. 82/1998Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále OŠVVM). Za škodu takto vzniklou neodpovídá notář, ale stát za podmínek stanovených výše uvedeným ustanovením § 57 NŘ.

I u notáře se jedná o odpovědnost objektivní (srov. ust. § 57 odst . 2 NŘ). Notář se však může z odpovědnosti vyvinit, a to pokud prokáže, že „vynaložil veškeré úsilí, které je na něm možno požadovat“. Soud poté posoudí zejména obecně známé znalosti a skutečnosti a také schopnost a standardně požadovanou úroveň znalostí notáře ve vztahu ke konkrétní situaci. Zajímavé může být zejména vymezení slova „veškeré úsilí“.

Odpovědnost notáře za škodu vzniká při současném splnění následujících podmínek :

1. Nesprávný výkon notářské činnosti
2. Vznik škody
3. Vztah příčinné souvislosti mezi výkonem notářské činnosti a vznikem škody

V případě, že nejsou tyto podmínky splněny kumulativně, odpovědnost notáře za škodu nenastává. Povinnost tvrzení i důkazní nese poškozený, tj. splnění těchto podmínek je povinen v řízení o náhradě škody prokázat.

Podle ustanovení § 52 NŘ je „notář v notářské činnosti a při poskytování právní pomoci vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy. Při poskytování právní pomoci je vázán také pokyny klienta“. Nesprávným výkonem

¹⁹ Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.4

notářské činnosti se tedy rozumí porušení § 52 NŘ, tj. porušení zákonů, dalších obecně právních předpisů a při poskytování právní pomoci případně pokynů klienta. Vzhledem k tomu, že podle § 52 NŘ je notář v notářské činnosti a při poskytování právní pomoci vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy, představuje porušení těchto povinností splnění první podmínky odpovědnosti za škodu (tj. nesprávný výkon notářské činnosti). Při posuzování, zda šlo řádný výkon činnosti, je proto rozhodující, jak je v předpisech tato konkrétní činnost upravena a jakým požadavkům musí (resp. měl) notář dostát. Odchýlení se od povinností stanovených právní úpravou je vadou předepsaného postupu a notář odpovídá za škodu, pokud vznikla v příčinné souvislosti s touto činností (více také Vojtek [²⁰]).

Z § 57 NŘ vyplývá, že notář odpovídá osobám uvedeným v tomto ustanovení za škodu, kterou jim způsobil v souvislosti s výkonem činnosti notáře on samotný nebo jeho pracovník (zaměstnanec), jinak řečeno notář podle této úpravy odpovídá za škodu pouze tehdy, vznikla-li škoda při činnosti notáře nebo jeho pracovníka při výkonu notářského úřadu a nebyla-li tato činnost vykonávána řádně (více v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.12.2011, sp.zn. 25 Cdo 5080/2009).

Rozlišení odpovědnosti za škodu notáře a státu

Z hlediska odpovědnosti za škodu může v zásadě dojít ke dvěma různým situacím, které upravuje § 57 NŘ. Buď se jedná o činnost spojenou s odpovědností státu podle § 4 odst. 1 OŠVVM nebo naopak o činnost nespojenou s odpovědností státu podle § 4 odst. 1 OŠVVM.

V případě, že byla notářem způsobena škoda, tak bez ohledu na jeho zavinění (viz §57 odst. 2), stát odpovídá za škodu, a to na základě příslušných ustanovení OŠVVM. Smysl tohoto zákona je obecně v tom, že občané by měli být chráněni

²⁰ Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.6, 4.odstavec

před případným nesprávným rozhodnutím nebo postupem státního orgánu. V případě notářů pak přenáší stát určitou část svých povinností na fyzické osoby (notáře), které mají za něj agendu vykonávat. Stát se však nechce zbavovat zodpovědnosti za případné chyby, které notáři udělají. Důvodem je zejména snaha o zachování „dobrého jména“ a autority státu. Úkony notáře nemusejí být vždy bezvadné, proto lze předpokládat vznik škody a je třeba upravit její nahrazení. Samozřejmě stát odpovídá stejným způsobem za jakékoliv své další orgány.

Činnost notáře spojená s odpovědností státu za škodu

V prvním případě jde tedy o činnost notáře v souvislosti s výkonem státní správy a aplikuje se § 3 písm. b) OŠVVM, kdy odpovídá stát za škodu, kterou způsobily právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena. Podle § 4 se za výkon státní správy považuje také sepisování veřejných listin o právních úkonech a další úkony notáře jako soudního komisaře – výkon části notářské činnosti se tedy považuje za úřední postup. Toto platí nejen pro sepisování veřejných listin o právních úkonech („notářské zápisy“), ale také při úkonech notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví. V těchto případech vykonává notář funkci soudu (za ty stát odpovídá také).

Dle § 38 odst. 1 OSŘ pověří soud notáře, aby jako soudní komisař za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví. Dle § 38 odst. 3 OSŘ se úkony notáře, které provedl jako soudní komisař, považují za úkony soudu. Notář v rámci tzv. soudního komisariátu není dle § 38 odst. 2 OSŘ oprávněn podávat žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině a ^[21] „vydávat rozhodnutí s výjimkou usnesení, kterými se upravuje vedení řízení, jinak činí všechny úkony potřebné k projednání dědictví a připravuje soudu veškeré podklady potřebné pro rozhodnutí ve věci; postupuje přitom podle OSŘ, zejména části třetí, hlavy páté (§175a - §175zd). Notář sám vydává rozhodnutí, která je možno napravit autoremedurou podle §

²¹ Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.4

374 odst. 3 OSŘ, tedy tak, že podanému odvolání vyhoví předseda senátu. Jinak se ovšem rozhodnutí soudního komisaře považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze jej napadnout odvoláním k odvolacímu soudu. Odpovědnost za škodu v tomto případě je opět přenesena na stát.

Pokud jde o sepisování notářských zápisů o právních úkonech podle 1. a 2. oddílu části šesté NŘ (§62 – § 71c), jedná se z pohledu OŠVVM o výkon státní správy. Tyto činnosti mají výrazné veřejnoprávní prvky a současně i význam veřejných listin při dokazování. Odpovědnost státu se však váže jen na sepisování notářských zápisů o právních úkonech, a to jak pro případy obligatorní formy notářského zápisu (smlouva o změně rozsahu společného jmění manželů, zástavní smlouva, společenská smlouva společnosti s ručením omezeným, zakladatelská smlouva akciové společnosti), tak i v případech, kdy forma notářského zápisu obligatorní není a účastníci se pro ni rozhodli sami.

Vojtek [22] k tomu uvádí : „Zákon stanoví náležitosti notářského zápisu (§63 NŘ), jejichž splnění je podmínkou pro to, aby mohl být považován za veřejnou listinu (§6 NŘ). Působení notáře při vyhotovení notářského zápisu se neomezuje jen na dodržení formálních náležitostí a na zachycení obsahu projevu vůle, nýbrž i na objektivní právní pomoc účastníkům tak, aby jimi zamýšlené úkony odpovídaly obecně závazným právním předpisům a aby nebyly zpochybnitelné po stránce formální ani hmotněprávní (viz dále judikatura). Notářský zápis jako veřejná listina tak požívá veřejné víry ve svou autentičnost i obsah, projevující se zejména v tom, že se předpokládá její správnost, není-li prokázán opak (srov. např. § 134 OSŘ [23]). Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, tj. zápis o dohodě (dvoustranném právním úkonu), kterou se účastník zaváže splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu a v níž svolí, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí

²² Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.5

²³ § 134 OSŘ : Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.

(exekuce), jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní (§71a NŘ), je pak dokonce tzv. exekučním titulem, tedy listinou svými právními účinky srovnatelnou s vykonatelným soudním rozhodnutím.“

Činnost notáře nespojená s odpovědností státu za škodu

Pokud jde o činnost notáře nespojenou s odpovědností státu, jedná se zejména o případy, kdy notář poskytuje právní pomoc, vykonává správu majetku, příp. vykonává činnost v rámci insolvenčního řízení. V těchto případech se nejedná o úkony přenesené ze státu na notáře a stát tedy není odpovědný za vzniklou škodu.

Specifickou skupinou jsou notářské zápisy, jimiž se osvědčují právně významné skutečnosti a prohlášení (dle § 72an NŘ, tzv. činnost ověřovací) nebo se osvědčují rozhodnutí orgánu právnické osoby (§ 80a a násl. NŘ). V těchto případech stát za činnost notáře odpovědnost nenesou. V zásadě jde o to, že tyto notářské zápisy „pouze“ ověřují právně významné skutečnosti a nikoliv právní jednání samotné (které jsou činěny notářským zápisem samotným). Rozlišení, které úkony jsou právními úkony a které lze označit „pouze“ za rozhodnutí orgánu právnické osoby, závisí zejména na výkladu právních norem, které se týkají jednotlivých typů právnických osob. Viz také rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2009, sp.n. 25 Cdo 176/2008.

Také Bílek komentuje fakt, že zákon rozlišuje dva druhy notářských zápisů ^[24] : „Jestliže vezmeme za příklad obligatorní účast notáře při úkonech podle obchodního zákoníku, je třeba zdůraznit, že pouze tam, kde je předepsána forma notářského zápisu pro určitý úkon, bude se jednat o sepisování veřejné listiny o právním úkonu ve smyslu zákona, a tedy pouze v těchto případech při vzniku škody způsobné notářem „nesprávným úředním postupem“ bude za tuto škodu odpovídat stát. Samozřejmě stát bude odpovídat za škodu i při sepsání notářského zápisu o úkonu, pro který není forma notářského zápisu předepsána,

²⁴ Bílek a kol. : Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, str. 218

a přesto byl na žádost účastníků tento úkon notářským zápisem sepsán. Například půjde o smlouvu o převodu obchodního podílu, smlouvu o založení veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnost atd. Ve všech ostatních případech bude za škodu odpovídat notář. Tedy zatímco za škodu vzniklou pochybením notáře při sepisování zakladatelských listin nebo smluv o založení společnosti, rozhodnutí jediného společníka společnosti s ručením omezeným nebo jediného akcionáře akciové společnosti při výkonu působnosti valné hromady, dohod společníků o sloučení, rozdělení, přeměně a splynutí společnosti, dohod akcionářů na rozsahu jejich účasti na zvýšení základního jmění bude odpovídat stát, za škodu vzniklou pochybením notáře při sepisování notářských zápisů o osvědčení průběhu valných hromad a schůzí či pouze o jednotlivých rozhodnutích valných hromad a schůzí bude odpovídat notář. Toto rozlišení se nejeví jako logické, ale je neoddiskutovatelnou skutečností“. Při hledání důvodu rozlišení dvou velmi podobných činností notáře lze zřejmě usuzovat na záměr zákonodárce rozlišit významné a méně významné úkony. Závěrem lze konstatovat, že za zásadní úkony notáře stát odpovědnost nese.

Ani další ověřovací činnost notáře není považována za výkon státní správy ve smyslu OŠVVM. Podle § 72 odst. 1 NŘ notář osvědčuje na žádost skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky. Notář provádí zejména tato osvědčení : vidimaci, legalizaci, o předložení listin, o průběhu valných hromad a schůzí právnických osob, o skutkových dějích a stavu věcí. Příkladný výčet osvědčení je uveden v § 72 odst. 1, písm. a) až l) NŘ. Podle § 72 odst. 2 připojí notář o osvědčení skutečností výše uvedených ověřovací doložku na předložené listině nebo na listně pevně s ní spojené.

Samotný fakt, že notář ověří (legalizuje) podpis ověřovací doložkou na písemnosti, která obsahuje právní jednání (např. kupní smlouva), pak z této ověřené listiny nečiní z legalizační listiny veřejnou listinu o právním jednání. (více v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.6.2009 sp.zn. 25 Cdo 1620/2007).

Podobně stát neodpovídá za škodu ve zbývajících notářských činnostech jako je provádění úschov a poskytování právní pomoci. I v těchto případech se jedná výlučně o odpovědnost notáře.

Poskytnutí nesprávné právní rady analyzuje rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp.zn. 25 Cdo 1103/2005. V daném případě poskytl notář chybnou právní radu, která vedla k jeho odpovědnosti za škodu. Nejvyšší soud shledal příčinu škody v jiné okolnosti v souvislosti s výkonem činnosti notáře ve smyslu § 57 NŘ, tedy v poskytnuté právní službě v rámci výkonu notářského úřadu. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí prakticky anticipoval ust. § 2950 NOZ, tzv. škodu způsobenou informací nebo radou. Podle tohoto ustanovení nahradí ten, kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Lze předpokládat, že toto ustanovení může být využito případným poškozeným v menší míře než u advokátů, jejichž podstatnou náplní práce je právě poskytování rad.

Škoda

V notářském řádu definici škody nenajdeme, musíme proto vyjít z generálního ustanovení dle § 2952 NOZ (§ 442 OZ). Notář je povinen uhradit skutečnou škodu, příp. ušlý zisk. (viz výklad v obecné části výše).

Příčinná souvislost

Vznikla-li škoda následkem výkonu notářské činnosti, jedná se o příčinnou souvislost. Příčinou je tedy činnost notáře, následkem je vznik škody. Musí jít o situaci, kdy činnost notáře je skutečnou příčinou škody – resp. o situaci, kdy by bez činnosti notáře ke škodě nedošlo. V případě, kdy lze identifikovat příčin více, musí jít o příčinu podstatnou a rozhodující. V případě, kdy se jedná o řetězec příčin, musí jít o příčinu, která má věcnou souvislost s konečným následkem

(nikoliv dílčím). Jestliže lze v řetězci jednotlivých příčin identifikovat jinou klíčovou příčinu, o příčinnou souvislost nejde.

§ 57 odst. 2 NŘ stanovuje podmínky liberace notáře. Notář se „odpovědnosti podle odst. 1) zprostit, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm bylo možno požadovat.“ Jde tedy o posouzení určité očekávané péče notáře, kterou byl schopen poskytnout a poskytl ji, příp. snahu o odvrácení škody.

V odborné literatuře je patrná nejasnost v přesnosti označování pojmů, pokud jde o druh odpovědnosti notáře za škodu.

Bílek ^[25] uvádí, že : „se nejedná o odpovědnost objektivní. Notář se podle (§57, odst.2) může zprostit, prokáže-li, že ke škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm bylo možno požadovat.

Vojtek ^[26]naopak tvrdí :“Odpovědnost notáře je konstruována jako odpovědnost objektivní, tedy jako odpovědnost bez ohledu na zavinění.“

Vzhledem k tomu, že možnost liberace nastává teprve tehdy, prokázal-li žalobce (poškozený) splnění tří objektivních okolností vzniku odpovědnosti za škodu (a to bez ohledu na zavinění notáře), lze s odkazem na ustálenou judikaturu soudů přijmout závěr, že jde o odpovědnost objektivní.

Předpoklady odpovědnosti státu za škodu

Obecně je odpovědnost státu upravena v zákoně č. 82/1998 Sb. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále v textu jen OŠVVM). Na základě ustanovení § 1 odst. 1, „stát odpovídá za podmínek

²⁵ Bílek a kol. : Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, str. 215

²⁶ Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.6

stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci“. Tato odpovědnost státu za škodu je objektivní bez liberačních důvodů - zákon neumožňuje jakýkoliv způsob zproštění (§ 2 : Odpovědnosti za škodu podle tohoto zákona se nelze zprostit). Důvodem je zřejmě fakt, že vrchnostenský způsob rozhodování v zásadě vylučuje, aby poškozený mohl vznik škody ovlivnit (z povahy věci tedy poškozený nemůže způsobit vznik škody ani se na ní jakkoliv podílet).

Objektivní odpovědnosti za škodu se stát nemůže zprostit, jsou-li současně splněny následující podmínky :

1. Nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup
2. Vznik škody
3. Příčinná souvislost mezi vydáním nezákonného rozhodnutí nebo nesprávným úředním postupem a vznikem škody.

Splnění těchto podmínek musí být kumulativní a v soudním řízení musí být bezpečně prokázána. Důkazní břemeno tíží poškozeného.

OŠVVM rozlišuje dvě základní situace, ve kterých nastupuje objektivní odpovědnost za škodu, a to :

1. Nezákonné rozhodnutí
2. Nesprávný úřední postup

Ad 1. Nezákonné rozhodnutí

Základní úpravu najdeme v § 7 až 12 § OŠVVM. § 7, odst. 1 stanoví, že „Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda.“. Nezákonným rozhodnutím se tedy rozumí rozhodnutí státního orgánu, kterým bylo aplikováno obecné pravidlo právní normy v dané věci a bylo rozhodnuto o individuálních právech a povinnostech určitého subjektu. Vzhledem k tomu, že zákon nijak

nespecifikuje druh rozhodnutí, může jít prakticky o jakýkoliv akt aplikace práva včetně rozhodnutí procesního charakteru.

Podmínky nároku upravuje § 8 OŠVVM, odst. 1 až 3 : rozhodnutí muselo být pro nezákonnost zrušeno či změněno a soud bude rozhodnutím orgánu vázán. Byla-li škoda způsobena bez ohledu na právní moc, lze nárok uplatnit i tehdy, pokud rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno na základě řádného opravného prostředku (§ 8 odst.2). Podle § 8 odst. 3 musel poškozený využít všech dostupných opravných prostředků, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.

Nutno upozornit, že úprava náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím se na výkon notářské činnosti nevztahuje (viz výklad níže).

Ad 2. Nesprávný úřední postup

Nesprávným úředním postupem je porušení závazných pravidel či norem ze strany státního orgánu při jeho činnosti, a to nikoliv nutně při činnosti rozhodovací. § 13 odst. 1 OŠVVM stanoví, že : „Stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.“ Nesprávným úředním postupem tak rozumíme i nečinnost státního orgánu, např. nevydání určitého rozhodnutí nebo jeho vydání v nepřiměřené lhůtě.

Odpovědnost notáře je upravena v § 4 OŠVVM. Podle § 4 odst. 1 se „za výkon státní správy podle § 3 písm. b) se považuje i sepisování veřejných listin o právních úkonech a úkony notáře jako soudního komisaře.“ Podle § 4 odst. 2 se činnost notáře (...) podle odstavce 1 považuje za úřední postup. Postup notáře je tedy podřazen pod úřední postup podle § 4, odst. 2 OŠVVM, nikoliv pod nezákonné rozhodnutí podle § 4, odst. 1 OŠVVM.

Typickým příkladem vzniku odpovědnosti notáře za škodu může být podle Bílka [27] situace, kdy “vznikne škoda v důsledku toho, že notář sepíše notářský zápis s někým, kdo se za účastníka notářského zápisu vydává a jehož totožnost notář sice zjišťoval, ale na základě neplatného průkazu totožnosti, který zjevně nevykazoval známky neplatnosti, nebo na základě prohlášení svědků totožnosti, které se ukázalo později jako klamné. Půjde také o případ provedení notářského úkonu s osobou jednající za účastníka na základě zfalšované plné moci, ač zjevně nebyla tato skutečnost zřejmá.”

Konkrétní případ odpovědnosti za škodu notáře v případě, kdy jedna ze stran předložila falsifikát plné moci, řešil Nejvyšší i Ústavní soud ČR. Vzhledem k tomu, že poškozeným a stěžovatelem v jedné osobě byl senátor, dosáhl tak v této oblasti zadostiučinění na úkor státu. V tomto případě rozhodl nejprve Nejvyšší soud ČR [28], že odpovědnost notáře nenastupuje (nejde o nesprávný úřední postup), a to z toho důvodu, že falsifikát plné moci nebylo možné zjistit z pohledu běžné obezřetnosti a profesní zkušenosti (bylo to možné zjistit pouze odborným znaleckým posudkem).

Nicméně toto rozhodnutí bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu [29], který naopak zopakoval, že odpovědnost notáře, resp. státu je objektivní a absolutní a nelze se jí zprostit za žádných okolností (tzn. není dána žádná možnost liberace). Ústavní soud argumentoval zejména odpovědností státu, kdy by důvěra občanů v právo a v instituce veřejné moci neměla být zpochybňována (např. v důsledku trestného činu účastníka/jiné osoby). Vzhledem k tomu, že se jednalo o notářský zápis, s jehož formou zákon spojuje presumpci správnosti dle § 134 OSŘ (jeho účastníci volí tuto formu z důvodu vyšší právní jistoty), potom i nároky na zkoumání pravosti jednotlivých náležitostí patří do povinností v rámci správného úředního postupu a tedy odpovědnosti notáře.

²⁷ Bílek, P. : Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, C.H.Beck, Praha 2010, str. 215

²⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.10.2008 sp.zn. 25 Cdo 1384/2006

²⁹ nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2012 sp.zn. I. ÚS 529/09

K podobnému závěru dospěl i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 16.8.2000 sp.zn. 25 Cdo 1099/99 když uvedl, že „úřední postup nelze zpravidla právním předpisem upravit natolik detailně, aby pokrýval všechny představitelné dílčí kroky, které je třeba při výkonu pravomocí učinit. Správnost úředního postupu musí být poměřována i hlediskem účelu, k jehož dosažení postup státního orgánu směřuje“.

Na základě výše uvedených příkladů je tedy třeba dospět k závěru, že pokud notář při sepsání notářského zápisu o právním úkonu nezkontroluje pravost mu předkládané plné moci, popř. pokud akceptuje neúplnou, nesprávnou či falešnou plnou moc, dopustí se nesprávného úředního postupu, neboť porušil ustanovení § 63 NŘ tím, že neučinil úkony, které by naplnily realizaci jeho účelu. “

Je otázkou, zda rozšíření podmínek kladených na notáře Ústavním soudem je adekvátní. Je skutečně v silách „běžného“ notáře nebo „běžného“ zaměstnance notáře odhalit kvalitní falsifikát plné moci? A pokud se tak stane, měl by být stát za to odpovědný a škodu uhradit? V tomto konkrétním případě však nelze vyloučit, že mohl hrát roli též fakt, že poškozený v původní kauze byl vrcholným politikem.

Za správný úřední postup notáře nelze také považovat pouze dodržení formálních postupů, ale také objektivní právní pomoc účastníkům za účelem určitosti a srozumitelnosti notářského zápisu a také za účelem minimalizace případných budoucích sporů (v rámci jeho prevenční povinnosti). Pokud by si strany přály ujednat v notářském zápisu nesmyslná nebo nereálná ustanovení, je povinností notáře jim poskytnout odbornou právní pomoc tak, aby byl notářský zápis také v souladu s obecně závaznými hmotněprávními předpisy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.3.2011, sp.zn. 28 Cdo 2217/2009).

Škoda

OŠVVM speciálně nedefinuje škodu ani rozsah její náhrady, proto je potřeba použít generální ustanovení dle § 2952 NOZ (ve staré úpravě podle § 442 OZ). Škodou se rozumí skutečná škoda a ušlý zisk.

Škodou může být například majetková újma závětí povolaneého dědice, kterému se dědictví nedostalo pro vady závěti, které způsobily její neplatnost a vedly k jiným majetkovým poměrům (více v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2003, sp.zn. 25 Cdo 1294/2001).

K podobné situaci by mohlo dojít také při neplatnosti darovací smlouvy sepsané formou notářského zápisu, pokud by vadnou formou notářského zápisu nedošlo k přechodu majetku na obdarovaného.

Specifikem náhrady škody státem je ovšem povinnost státu uhradit také nemajetkovou újmu, a to na základě platnosti zákona č. 160/2006 Sb.

Příčinná souvislost

O příčinné souvislosti mluvíme v situaci, kdy ke vzniku škody došlo následkem nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. Je-li tedy nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup a škoda ve vztahu příčiny a následku, jde o příčinnou souvislost. Na poškozeném bude tedy prokázat, že ke škodě došlo právě následkem nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu i přesto, že bylo vadné rozhodnutí zrušeno a vydáno nové nebo byly státním orgánem učiněny jiné kroky k nápravě nesprávného úředního postupu.

Regresní nárok státu

Regresní nárok státu upravuje § 16 - § 18 OŠVVM. Základem je ustanovení § 16 odst. 1 : „Nahradil-li stát škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem nebo poskytl-li ze stejného důvodu zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, může požadovat regresní úhradu na úředních osobách a na územních celcích v přenesené působnosti, pokud škodu způsobily.“ Nutnou podmínkou pro možnost žádání regresní úhrady je

tedy skutečné uhrazení škody. Smyslem úpravy regresního nároku je přenesení odpovědnosti na subjekty, které vznik škody skutečně způsobily.

V případě, že se v případě povinného subjektu jedná o organizační složku státu, je úhrada téměř bezpředmětná – stát by žádal regresní úhradu sám po sobě (resp. jedna složka po jiné složce).

V případě notáře se však jedná o úřední osobu a nelze uplatnit jakékoliv omezení náhrady škody. Notář je tedy povinen uhradit celkovou částku vyplaceného zadostiučinění uhrazeného státem.

V případě, že notáři způsobil škodu jeho zaměstnanec, může po něm požadovat „regresní úhradu 2. řádu“ na základě příslušných pracovněprávních předpisů. V tomto případě je třeba počítat se zákonnými omezeními.

U nároku státu běží jednoletá objektivní promlčecí lhůta, která začíná běžet okamžikem zaplacení (viz § 34 odst. 1 OŠVVM).

Zůstává otázkou, zda stát regresní nárok vůči škůdcům skutečně uplatňuje. Domnívám se, že tento postup je bohužel velmi omezený a preventivní funkce institutu náhrady škody tak ustupuje do pozadí. Více ke konkrétním závěrům kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu viz v kapitole o odpovědnosti soudního exekutora.

Podmínky uplatnění nároku na náhradu škody

Jednání jménem státu upravuje § 6 OŠVVM. Jménem státu jednájí ministerstva a v pro případy, kdy jde o škodu způsobenou notářem [30], jedná za stát Ministerstvo spravedlnosti.

Uplatnění nároku upravují § 14-15 OŠVVM. Podle § 14 odst. 1 : „Nárok na náhradu škody se uplatňuje u úřadu uvedeného v § 6 (OŠVVM)“. Podle § 14 odst.

³⁰ § 6, odst. 2, písm. a) OŠVVM

3 je „Uplatnění nároku na náhradu škody podle tohoto zákona je podmínkou pro případné uplatnění nároku na náhradu škody u soudu.“

Podle § 15 je lhůta k vypořádání nároku příslušným úřadem 6 měsíců. Pokud do 6 měsíců úřad nevyhoví, tak se poškozený může obrátit na soud. Šestiměsíční lhůta je lhůtou obligatorní.

K procesním podmínkám uplatnění nároku na náhradu škody u soudu říká Vojtek [31] : „Odpovědnost odvozená o téhož výkonu notářské činnosti se nemůže vztahovat na oba potenciálně odpovědné subjekty, nýbrž je třeba podle charakteru této činnosti rozlišit, zda za škodu odpovídá notář či stát. (...) Poškozený tedy musí označit odpovědný subjekt a vylíčit skutkové okolnosti tak, aby bylo zřejmé, že podmínky odpovědnosti jsou naplněny. Musí mít přítom na zřeteli, že se poněkud liší.“

Pravomoc mají soudy podle OSŘ, jde o okresní soudy v prvním stupni. Příslušným soudem pro podání žaloby na notáře je jeho příslušný soud. Příslušným soudem pro podání žaloby na „úřad“ – Ministerstvo spravedlnosti je tedy Obvodní soud pro Prahu 2. Odvolání je možné k Městskému soudu v Praze. Pravomocný rozsudek odvolacího soudu lze napadnout mimořádným prostředkem, jímž je dovolání k Nejvyššímu soudu ČR.

Promlčení

Na promlčení nároku vůči notáři se vztahuje obecná promlčecí lhůta podle § 636 odst. 1 NOZ.

Pojištění notáře

Povinnost pojištění

³¹ Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu ČR, Ad Notam 3/2011, NKČR, str.9

Notář odpovídá za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem notářské činnosti v plném rozsahu celým svým majetkem. Nicméně vzhledem k výši možné škody a možného menšího majetku notáře není jisté, že k úhradě škody dojde. Proto je zákonem stanoveno povinné pojištění notářů jako nástroj garance úhrady případné škody. Pojištění je také nutným předpokladem výkonu činnosti notáře a musí trvat po celou dobu jejího výkonu podle ustanovení § 9 odst. 1, písm. d) NŘ („Předpokladem zahájení činnosti notáře je (...) uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s touto činností“). Zánik pojištění by naopak bylo důvodem pro odvolání notářem ministrem spravedlnosti podle § 11 písm. g) NŘ.

Pojištění notáře by tedy mělo pokrýt škodu, která vznikne v souvislosti s výkonem notářské činnosti.

Limit pojistného plnění

Právní předpisy neukládají výši minimálního limitu pojistného plnění, který pojistná smlouva musí obsahovat. Záleží tedy na úvaze notáře, jakou hranici pojistného plnění bude považovat za dostačující a to tak, aby eventuelní způsobená škoda byla pokryta. Jde o to, zda a jak bylo notářem domyšleno, že nejen aby byla pojištěna činnost notáře po celou dobu, po které škoda může vzniknout, ale podstata problému podle názoru odborníků ^[32] „spočívá v tom, že důsledek pochybení se projeví až po delší době než je například doba výkonu činnosti notáře. V teorii se tato skutečnost nazývá „long-tail risk“. Pojištění by se tedy mělo vztahovat i na případy odpovědnosti za škody, k nimž došlo po ukončení výkonu pojištěné činnosti. V praxi se tato skutečnost řeší tzv. udržovacím pojištěním. Toto však záleží pouze na úvaze příslušného notáře.“

Pro úplnost je třeba dodat, že notář jako zaměstnavatel je pro případy pracovněprávní odpovědnosti za pracovní úrazy svých zaměstnanců pojištěn ze zákona a je povinen platit pojistné.

³² Bílek, P. : Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, C.H.Beck, Praha 2010, str. 97

V. Povinnosti soudního exekutora a jeho odpovědnost za škodu

Institut soudního exekutora byl zaveden do českého právního řádu zákonem č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), dále EŘ. Podle § 1 EŘ soudní exekutor provádí nucený výkon exekučních titulů a další činnost podle EŘ.

Ust. § 74 odst. 1 stanoví, že exekutor může v rámci další činnosti

- a) poskytovat právní pomoc oprávněnému nebo povinnému po vydání exekučního titulu, jakož i v souvislosti s exekuční činností a další činností,
- b) provádět autorizovanou konverzi dokumentů podle zvláštního právního předpisu,
- c) sepisovat listiny a vykonávat jinou činnost, stanoví-li tak tento zákon.

Povinnosti soudního exekutora

Vázanost zákony a rozhodnutími soudu

Podle § 2 exekučního řádu je soudní exekutor vázán Ústavou ČR, zákony, jinými právními předpisy a rozhodnutími soudu vydanými v řízení o výkonu rozhodnutí a exekučním řízení.

Nezávislost

Soudní exekutor je povinen vykonávat svoji činnost nezávisle (viz předchozí odstavec). Nejde však o nezávislost úplnou, jde o tzv. institucionální nezávislost, kdy je soudní exekutor vázán rozhodnutími soudu. Pokud jde o vázanost soudními rozhodnutími, základní podmínkou je jejich vydání v exekučním řízení, což platí pro exekuční, odvolací a dovolací soud. Se soudy je tato vázanost shodná např. s vázaností soudu právním názorem vyššího soudu, pokud rozhodoval o opravném prostředku. Soudní exekutor není vázán soudním či

správním rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném řízení. Tuto otázku může posuzovat pouze jako otázku předběžnou.

Mlčenlivost

Úprava mlčenlivosti soudního exekutora je obdobná jako úprava mlčenlivosti notáře.

Podle § 31 EŘ je exekutor povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se v souvislosti s exekuční činností dozvěděl. Exekutor nemá povinnost mlčenlivosti ve vztahu ke svému zaměstnanci, pokud jej pověřuje provedením úkonů podle EŘ a pokud je tato osoba sama povinností zachovávat.

Povinnosti mlčenlivosti není exekutor vázán v řízení před soudem, v kárném řízení, při plnění povinností podle zákona o opatření proti legalizaci výnosů povinnost mlčenlivosti trvá i po zániku výkonu úřadu exekutora. Porušení povinnosti mlčenlivosti zakládá kárnou odpovědnost exekutora a jeho odpovědnost za škodu, která porušením této povinnosti vznikla.

Odpovědnost za škodu soudního exekutora

Odpovědnost soudního exekutora za škodu je upravena v § 32 EŘ :

(1) Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, odpovídá exekutor za škodu tomu, komu ji způsobil v souvislosti s činností podle tohoto zákona. Exekutor odpovídá za škodu i tehdy, byla-li škoda způsobena při výkonu exekuční nebo další činnosti jeho zaměstnancem; případná odpovědnost této osoby podle zvláštních předpisů tím není dotčena.

(2) Exekutor se odpovědnosti podle odstavce 1 zproští, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat.

(3) Odpovědnost státu za škodu podle zvláštního právního předpisu tím není dotčena.

§ 32 EŘ upravuje odpovědnost exekutora za škodu, kterou on nebo jeho zaměstnanci způsobí výkonem činnosti podle EŘ. Zároveň toto ustanovení odkazuje i na odpovědnost za škodu státu. Tato odpovědnost je upravena v § 4 OŠVVM, podle kterého „se za výkon státní správy podle § 3 písm. b) považuje i sepisování veřejných listin o právních úkonech (...) a úkony soudního exekutora, případně jeho zástupce, zanikl-li exekutorovi výkon exekutorského úřadu a je-li tímto zástupcem exekutorský kandidát, při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu.

Předpokladem odpovědnosti exekutora podle § 32, odst. 1 EŘ je :

1. porušení právní povinnosti,
2. vznik škody jako újmy,
3. příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vzniklou škodou.

Kasíková k tomu dodává, že ^[33] : “k předpokladům je třeba přidat další podmínku, a to vyloučení další možnosti liberace, a to s výjimkou důvodu uvedenou v § 32, odst. 2 EŘ“.

Porušení právní povinnosti se rozumí porušení povinností uvedených v EŘ, OSŘ, ve vyhlášce 418/2001Sb. o postupech při výkonu exekuční činnosti v platném znění, zákona č. 119/2001 Sb. o souběžně probíhajících výkonech rozhodnutí a dalších právních předpisech, ale i povinnosti, které na sebe soudní exekutor vzal na sebe například smlouvou podle § 90 odst. 2 EŘ nebo smlouvou podle § 74 EŘ.

Odpovědnost státu je tak omezena jen na výkon exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a činnost vykonávanou exekutorem z pověření soudu (např. doručování písemností soudu, činnost soudního vykonavatele podle zvl. předpisu nebo zajištění majetku v trestním řízení a výkon správy takového

³³ Kasíková, Kučera, Plášil, Šimka : Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář, C.H.Beck, Praha 2010, str. 154

majetku). Lze se domnívat, že co se týká odpovědnosti za škodu při úschově exekutorských zápisů a přijímání věcí do úschovy (peněz, listin a jiných movitých věcí), lze dovést odpovědnost státu, i když to není v zákoně explicitně vyjádřeno.

Za výkon další činnosti vykonávané podle EŘ odpovídá pouze soudní exekutor. Jde například o poskytnutou právní pomoc nebo provádění dobrovolných dražeb.

Exekutor odpovídá za škodu, kterou způsobil nejen třetím osobám, ale také účastníkům řízení. Co se týká odpovědnosti náhrady škody vůči zaměstnancům, na tuto se vztahuje zákoník práce.

Je třeba vyhodnotit vzájemný vztah odpovědnosti soudního exekutora podle § 32 odst. 1,2 EŘ a odpovědnosti státu podle OŠVVM. Na rozdíl od § 57 NŘ, který uvádí, že odpovědnost notáře přichází v úvahu, jen pokud nestanoví zvláštní právní předpis jinak (OŠVVM), exekuční řád nedává prioritu či výlučnost odpovědnosti státu před odpovědností exekutora za činnost uvedenou v § 4 OŠVVM. Ust. § 32 EŘ je konstruováno poněkud odlišně, a to tak, že ve vztahu k OŠVVM odpovědnost státu za škodu není dotčena (více viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.7.2008 sp.zn. 25 Cdo 970/2006). Lze dovést, že je jednak dána odpovědnost soudního exekutora bez vynětí zvláštních činností tam, kde nejde o současnou odpovědnost státu a jednak odpovědnost soudního exekutora v souvislosti s činnostmi, které spadají pod pojem nesprávný úřední postup. Z tohoto se dovozuje, že poškozenému je založena možnost uplatnit nárok jak vůči státu, tak vůči soudnímu exekutorovi současně, tj. nezávisle s tím, že při úspěšném uplatnění nároku proti oběma odpovědným osobám zanikne plněním jedné z nich nárok vůči druhé, a to v rozsahu poskytnutého plnění^[34]. Nejvyšší soud uzavřel, že za škodu způsobenou exekutorem při výkonu veřejné moci přenesené na něj zákonem jako úřední osoba ve smyslu § 3 písm. b) OŠVVM odpovídá vedle státu též exekutor sám za podmínek dle § 32 EŘ.

³⁴ Kasíková, Kučera, Plášil, Šimka : Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář, C.H.Beck, Praha 2010, str. 155-156

Otázkou pasivní věcné legitimity soudního exekutora opětovně řešil Nejvyšší soud ČR svým rozhodnutím ze dne 28.2.2013 ve věci sp.zn. 25 Cdo 2346/2010. NS shodně uvedl, že : „k otázce pasivní věcné legitimity soudního exekutora v případě odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu exekuční činnosti je třeba uvést, že zákon č. 120/2001 Sb. nestanoví prioritu nebo dokonce výlučnost odpovědnosti státu podle OŠVVM před odpovědností exekutora za činnost uvedenou v § 4 OŠVVM. Z dikce ust. 32, odst. 3 EŘ naopak vyplývá, že za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci přenesené na něj zákonem odpovídá vedle státu rovněž sám exekutor, a to za podmínek citovaného ustanovení. Tato úprava odpovídá požadavku na zvýšenou ochranu poškozeného, jemuž dává možnost dosáhnout náhrady škody způsobené exekutorem při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů nebo při činnostech vykonávaných z pověření soudu jak přímo vůči exekutorovi, tak vůči státu (shodně judikováno NS ČR sp.zn. 25 Cdo 970/2006 a 20 Cdo 57/2007),. Závisí tedy zcela na zvážení poškozeného, zda bude požadovat náhradu škody po státu podle OŠVVM nebo zvolí možnost uplatňovat předmětný nárok přímo na exekutorovi podle § 32 odst. 1.“

Podmínky odpovědnosti exekutora budou pochopitelně posuzovány podle § 32 odst. 1,2 EŘ a podmínky odpovědnosti státu budou posuzovány podle § 7- § 8 OŠVVM.

Odpovědnost soudního exekutora je odpovědností objektivní. Zprostit se může exekutor pouze v situaci, kdy škodě nemohlo být zabráněno ani vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm požadovat. Tím se rozumí všechna objektivně posuzována možná péče, kterou mohl exekutor vyvinout, aby škodě zabránil nebo ji odvrátil.

Podle Kasíkové ^[35] soudní exekutor neodpovídá za škodu, která vznikla v souvislosti s jeho činností, pokud byla tato činnost prováděna v souladu se zákonem. (tento názor je shodně vysloven i v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2011, sp.zn. 25 Cdo 3029/2009).

³⁵ Kasíková, Kučera, Plášil, Šimka : Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář, C.H.Beck, Praha 2010, str. 93

Předpoklady odpovědnosti exekutora za škodu se zabýval i Ústavní soud ve svém rozhodnutí III.ÚS 292/07, kde uvedl : „Ledabylý nebo svévolný přístup k plnění povinností mohou zakládat předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu ve smysl § 32 odst. 1 EŘ“.

Ústavní soud v tomto rozhodnutí výslovně uvedl : „Pochybí-li soudní exekutor a nebude-li se řídit zákony, případně pokyny věřitele, má zde zásadní význam i objektivní odpovědnost exekutora za škodu ve smyslu ust. § 32 odst. 1 EŘ“.

Ústavní soud měl ve svém rozhodnutí, byť to nevyjádřil *expressis verbis*, zcela jistě na mysli, že pokyny oprávněného budou legální, tedy v souladu s právem. Pak není na místě nic jiného než s tímto názorem souhlasit. V praxi by však tento názor Ústavního soudu mohl při nesprávné interpretaci vést k rozporu s ust. § 2 EŘ, podle kterého exekutor je při výkonu exekuční činnosti vázán jen Ústavou, zákony, jinými právními předpisy a rozhodnutími soudu vydanými v řízení o výkonu rozhodnutí a exekučním řízení. Tj. k interpretaci, že soudní exekutor není odpovědný za škodu, pokud koná v souladu s jakýmikoliv (byť i nelegálními) pokyny věřitele. Není totiž výjimkou, že věřitelé-oprávnění (nebo jejich zástupci) v rámci exekučního řízení požadují po soudním exekutorovi celou řadu nestandardních kroků (např. doručování listin na jiné adresy povinných, doručování povinným pouze v určitých časových obdobích, vydávání nadbytečných či šikanózních exekučních příkazů, tlak na nepřiměřené způsoby vedení a realizace exekuce, osobní návštěvy povinných v případě, kdy jsou úspěšně prováděny např. srážky ze mzdy nebo jsou prostředky zajištěné na bankovních účtech atp.). Pokud by měl být soudní exekutor vázán těmito pokyny (které nemusí být vždy nutně nelegální) oprávněného při provádění exekucí, a to pod hrozbou odpovědnosti na náhradu škody, došlo by k zásadnímu ohrožení nezávislosti soudního exekutora. Lze si představit, že oprávněný může v rámci exekučního řízení touto interpretací nálezu Ústavního soudu argumentovat, což je třeba odmítnout. Teoreticky je tak například možné, aby soudní exekutor vydal exekuční příkaz na postižení obchodního podílu / podílu na korporaci i v případě, že jsou prostředky na úhradu exekuce deponovány na bankovním účtu povinného. Tento postup může vést k zániku podílu povinného ve společnosti.

Byť je formálně v pořádku (a možná i v souladu s nálezem Ústavního soudu), není možné tento společný postup soudního exekutora a oprávněného schválit.

Promlčení nároku na náhradu škody

V této souvislosti s ohledem na nárůst počtu soudních sporů je třeba zmínit promlčení nároku na náhradu škody, a to jak podle aktuální úpravy, tak podle úpravy platné do 31.12.2013.

Vzhledem k tomu, že ĚR neupravuje promlčení nároku na náhradu škody způsobené činností exekutora, použijí se příslušná ustanovení NOZ (viz obecný výklad v II. kapitole). Z nich vyplývá kombinace obou promlčecích dob, a to tzv. subjektivní tříleté, která běží od okamžiku, kdy se poškozený o škodě a odpovědné osobě dozví, a tzv. objektivní desetileté, jež začíná běžet od okamžiku, kdy škoda vznikla. Vzájemný vztah obou promlčecích dob je takový, že běží nezávisle na sobě a skončí-li běh jedné z nich, právo se promlčí, a to i vzdor tomu, že poškozenému ještě běží druhá promlčecí doba. Subjektivní promlčecí doba, která nemůže začít běžet dříve než promlčecí doba objektivní, se vyvíjí od momentu, kdy má poškozený vědomost o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Její počátek se váže k okamžiku, kdy poškozený prokazatelně nabyl vědomost o tom, že na jeho úkor došlo ke škodě (nikoliv tedy jen o protiprávním úkonu či škodní události) a kdo za ni odpovídá. To předpokládá, že se poškozený dozvěděl jak o tom, že mu vznikla majetková újma určitého druhu a rozsahu, kterou je možné objektivně vyjádřit v penězích, tak i o odpovědném subjektu. Dozvědět se o škodě znamená, že se poškozený dozví o majetkové újmě určitého druhu a rozsahu, kterou lze natolik objektivně vyčíslit v penězích, že lze právo na její náhradu důvodně uplatnit u soudu. Znalost poškozeného o osobě škůdce se pak váže k okamžiku, kdy obdržel informaci, na jejímž základě si může učinit úsudek, která konkrétní osobu je za škodu odpovědná. V každé konkrétní věci je tedy třeba určit počátek jednotlivých lhůt. Více viz rozhodnutí NS ČR sp.zn. 33 Odo 477/2001 a rozsudek NS ČR 25 Cdo 61/2003.

Činnosti soudního exekutora spojené s odpovědností státu

Exekuční činností je třeba chápat činnost jednak při odstraňování vad exekučního návrhu (§ 39 EŘ), žádosti o pověření podle § 43a EŘ a veškerou další činnost směřující k provedení exekuce jako je zjišťování údajů o majetku povinného, vydání exekučních příkazů, realizace exekučních příkazů, zastavení exekuce a např. veškerá činnost, kterou se exekuce zakončuje. Další činností je sepisování exekutorských zápisů, kterými osvědčuje skutkové děje nebo stavy věci. Odpovědnost za škodu je spojena se zákonným postupem jednak při sepisování, dodržení zákonných náležitostí (§79 EŘ). OŠVVM však uvádí jen odpovědnost za sepisování exekutorských zápisů, nikoliv však činnost exekutora při manipulaci s nimi podle § 98 – 101 EŘ (založení, zapůjčení, uložení, nahlížení).

Činnosti, kterou exekutor vykonává z pověření soudu, postačí uvést, že jde například o činnost týkající se zejména doručování písemností soudu (myšleno jiných písemností než z exekučního řízení), zjišťování majetku podle rozhodnutí vydaného v trestním řízení nebo správu takového majetku.

Podle § 4 odst. 2 OŠVVM „se činnost soudního exekutora, případně jeho zástupce, zanikl-li exekutorovi výkon exekutorského úřadu a je-li tímto zástupcem exekutorský kandidát, podle odstavce 1 (§4 OŠVVM) považuje za úřední postup.“

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 31.10.2012 sp.zn. 30 Cdo 4051/2011 uvedl, že : “nesprávný úřední postup exekutora spočívající v nepřiměřené délce exekučního řízení, které je formálně neuzavřené a trvá delší dobu bez zjevné činnosti exekutora, zakládá odpovědnost soudního exekutora podle § 32 EŘ“.

Ustanovení § 4 odst. 2 OŠVVM tak vylučuje možnost náhrady škody státu za nezákonné rozhodnutí exekutora. Exekutor rozhodnutí však vydává celou řadu. Např. exekuční příkazy (§ 47 EŘ), příkazy k úhradě nákladů exekuce (§ 88 EŘ), veškerá usnesení vydaná podle § 52 (usnesení soudu podle OSŘ). Nicméně i

vydání jakéhokoliv rozhodnutí se podřazuje pod nesprávný úřední postup (ustanovení podle § 7 a 8 OŠVVM je vyloučeno).

Zcela jasně se k odpovědnosti exekutora podle § 32 EŘ vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 24.9.2008 sp.zn. 20 Cdo 57/2007, kde uvedl : „ustanovení § 32 odst. 3 EŘ, podle něhož odpovědnost státu v případech, na něž dopadá zákon OŠVVM, není odpovědností exekutora „dotčena“, nelze vykládat tak, že jí je odpovědnost exekutora vyloučena. Obě odpovědnosti stojí vedle sebe; podle § 32 EŘ odpovídá exekutor za škodu způsobenou v souvislosti s jakoukoliv činností podle tohoto zákona; je-li škoda způsobena při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu, odpovídá za ní jak exekutor, tak stát podle § 3 b) a § 4 zákona č.82/1998 Sb.(OŠVVM). Závěru o odpovědnosti exekutora za škodu způsobenou při úkonech, které se podle § 28 EŘ a § 52, odst. 2 EŘ považují za úkony soudu, přisvědčil Nejvyšší soud i ve svém stanovisku ze dne 15.2.2006 sp.zn. Cpjn 200/2005.“ Stejně stanovisko zaujal Nejvyšší soud ve věci vedené pod sp.zn. 33 Cdo 5185/2008.

Činnosti soudního exekutora nespojené s odpovědností státu

Ostatní výše neuvedené činnosti vykonávané soudním exekutorem podle exekučního řádu a způsobil by tak jinému škodu, odpovídá za ni podle § 32 EŘ a odpovědnosti se zproští pouze za podmínek v § 32 odst. 2 EŘ.

I u soudního exekutora lze v rámci jeho další činnosti dovodit jeho speciální odpovědnost za škodu způsobenou „vadnou“ informací nebo radou podle § 2950 NOZ, byť je soudní exekutor oproti advokátovi nebo notáři o radu nebo informaci žádán zřejmě nejméně často.

Regresní nárok státu vůči soudnímu exekutorovi

Pokud stát poškozenému plnil na základě OŠVVM, má stát proti soudnímu exekutorovi regresní náhradu podle § 16 písm a) OŠVVM. Třeba zdůraznit, že tento regres lze úspěšně vymoci pouze pokud škoda byla exekutorem způsobena

porušení právní povinnosti, i když odpovědnost státu podle OŠVVM je odpovědností objektivní bez možnosti liberace. Odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem je odpovědností objektivní (bez ohledu na zavinění), již se nelze zprostit (viz citované rozhodnutí NS ČR sp.zn.,. ze dne 30. 7.2008 25 Cdo 970/2006 nebo shodně rozsudek KS v Českých Budějovicích ze dne 8.7.1997 sp.zn. 6 Co 704/97. Této odpovědnosti se stát nemůže zbavit ani poukazem na pochybení jiného subjektu, neboť v režimu odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem se žádný liberační důvod neuplatní.

Pojištění soudního exekutora

Soudní exekutor odpovídá za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem exekuční činnosti v plném rozsahu celým svým majetkem.

Podle § 11 EŘ soudní exekutor může vykonávat svoji činnost kromě jiného pouze pokud uzavřel smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho činnosti. Uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou jeho zaměstnanci v souvislosti s činností podle EŘ.

Pojištění odpovědnosti za škodu musí trvat po celou dobu výkonu exekutorského úřadu. Uzavření pojistných smluv je exekutor povinen prokázat exekutorské komoře do 30 dnů po svém jmenování soudním exekutorem. Pokud exekutor tuto smlouvu o pojištění své odpovědnosti nepředloží ve stanovené lhůtě, nebo zanikne-li jeho pojištění a exekutor jej do 30 dnů neobnoví, ministr spravedlnosti exekutora odvolá (ust. § 15, odst. 2 EŘ).

Povinnost exekutora uzavřít smlouvu ve smyslu § 11, odst. 1 EŘ se vztahuje pouze na výkon exekuční činnosti. Nevztahuje se tedy na další činnosti exekutora podle exekučního řádu (poskytování právní pomoci, provádění dobrovolných dražeb, přijímání věcí do úschovy). Pro tento případ exekutor může uzavřít

smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vyjmenovanými činnostmi na dobrovolném základě.

Ve vyhlášce č. 330/2001 Sb. o odměně a náhradách soudního exekutora a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, v úplném znění, v § 25 je exekutorská komora zmocněna exekutorům zprostředkovat sjednání smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem exekuční činnosti a exekutor může tohoto zprostředkování při jednání s pojistitelem využít. Exekutorská komora využila tohoto oprávnění teprve po více než 5 letech své činnosti (tj. až od roku 2006). V současné době soudní exekutoři této možnosti plně využívají.

Regresní nároky a jejich vymáhání Ministerstvem spravedlnosti ČR (MŠp)

V souvislosti s regresními nároky státu stojí za povšimnutí informace z kontrolní akce Nejvyššího kontrolního úřadu pod č. 11/03. Předmětem kontroly bylo prověření hospodaření Ministerstva spravedlnosti s peněžními prostředky státu určenými k odškodňování podle OŠVVM.

Kontrola NKÚ zjistila, že MŠp za roky 2007 až 2010 vyplatilo na náhradách škody dle OŠVVM více než 399 672 000 Kč. Dále kontrola zjistila, že MŠp opakovaně nedodrželo zákonnou 6měsíční lhůtu pro přiznání nebo odmítnutí nároku na odškodnění. Žadatelé pak podali návrhy na vydání platebních rozkazů, soudy tyto platební rozkazy vydaly a „platební rozkazy a obsílka k soudnímu jednání byly řádně a včas doručeny do datové schránky MŠp, ale nebyly vybrány“. NKÚ tak uzavřel, že MŠp nehájilo zájmy státu a MŠp neodůvodněně zmenšilo majetek státu. NKÚ dále konstatuje, že MŠp v žádném z kontrolovaných případů neuplatnilo sankci vůči odpovědným zaměstnancům.

Pokud jde o regresní náhrady, NKÚ konstatuje, že v uvedeném období bylo MŠp vyplaceno více než 399 mil Kč na 4.502 případů odškodnění. Pouze v 17

případech, což činí 0,37% z celkového množství případů, byl uplatněn nárok na náhradu škody proti odpovědným osobám.

Porovnáním rozhodnutí různých soudů v případech uložených náhrad škody, kde žalovanými jsou zejména advokáti, a zprávou NKÚ ohledně odpovědnosti soudců v občanském a trestním řízení, notářů a soudních exekutorů (v rámci skupiny vymezené NKÚ) lze konstatovat, že odpovědnost mezi těmito dvěma skupinami z široké právníkové veřejnosti je míra vyžadované majetkové odpovědnosti značně nevyrovnaná.

VI. Další druhy odpovědnosti advokáta, notáře a soudního exekutora

Trestněprávní a občanskoprávní odpovědnost

Trestněprávní a občanskoprávní odpovědnost advokáta, notáře a soudního exekutora nevybočují z rámce trestněprávní a občanskoprávní odpovědnosti běžného občana.

Kárná odpovědnost advokáta

Zákon o advokacii předpokládá, že v § 53 odst. 1 písm h) vydání stavovského předpisu týkajícího se pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže pro advokáty. V § 32 ZA upravuje kárnou odpovědnost advokáta. Podle § 32 odst. 2 je kárným proviněním závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností stanovených advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi tímto nebo zvláštním zákonem nebo stavovským předpisem. Stavovský předpis o pravidlech profesionální etiky je tedy vedle ZA další normou, která stanoví podmínky pro vznik kárné odpovědnosti advokáta.

Vedle obecné odpovědnosti trestní a občanskoprávní má advokát (na rozdíl od jiných zaměstnání či povolání) další, a to kárnou odpovědnost za své chování.

Povaha kárné odpovědnosti je veřejnoprávní, tedy advokát se zodpovídá za své chování orgánu České advokátní komory jako samosprávnému orgánu pro správu advokacie a soudům, pokud jsou činné v kárném řízení. Kárná odpovědnost nesouvisí s trestní nebo občanskoprávní odpovědností advokáta.

Je zřejmé, že kárná odpovědnost advokáta nastupuje v případech, kdy nejde o odpovědnost trestní ani odpovědnost občanskoprávní. Pravidla etiky tak zasahují i do sféry života advokáta, která není spojena s výkonem povolání. Obecně lze říci, že advokát je odpovědný za dodržování pravidel pro chování advokáta i

mimo rámec výkonu povolání. Je logické, že excesy v práci advokátů nepřispívají k celkovému vztahu společnosti k justičním orgánům v širším smyslu slova. Otázkou je, co působí hůře, zda excesy politiků, podnikatelů nebo právníků.

Kárná odpovědnost notáře

Kárnou odpovědnost notáře stanoví § 48 NŘ. Notář, kandidát i koncipient jsou kárně odpovědni za kárné provinění. Kárným proviněním podle § 48 odst. 2 NŘ je závažné nebo opětovné porušení jeho povinností stanovených zákonem, zvláštním právním předpisem, předpisem komory nebo usnesením orgánu notářské samosprávy anebo závažné nebo opětovné narušení důstojnosti notářského povolání jeho chováním.

Kárným proviněním notáře tak může být jen závažné či opětovné porušení povinností. Z výkladu § 48 vyplývá, že jen závažné či opětovné porušení povinností, přičemž tato povinnost je stanovena notářským řádem nebo předpisem komory. Pokud je povinnost stanovena zvláštním právním předpisem, může jít pouze o takový předpis, který souvisí s činností notáře, typicky notářský tarif nebo občanský soudní řád [³⁶].

Za problematickou je považována možnost dopustit se kárného provinění nedodržením usnesení orgánu notářské samosprávy. Tato povinnost byla upřesněna usnesením prezidia Notářské komory, které stanovilo, že kárná odpovědnost za porušení povinností uložené orgánem notářské samosprávy může vzniknout pouze pokud uložení této povinnosti spadá do pravomoci notářské samosprávy a je-li toto usnesení vydáno v souladu s jeho kompetencí se zákonem nebo předpisem notářské komory. Notářská komora tak (na rozdíl od Exekutorské komory ČR) výrazně omezila možnost nestandardně tvrdého postupu vůči části svých členů.

³⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze, č.j. 611 Ca 136/2007-40 ze dne 17.6.2008

Kárná odpovědnost soudního exekutora

Podle § 116 odst. 1 EŘ exekutor, kandidát a koncipient jsou kárně odpovědni za kárný delikt nebo závažný kárný delikt (kárné provinění). Kárnou odpovědností exekutora však není dotčena kárná odpovědnost kandidáta nebo koncipienta a kárnou odpovědností kandidáta nebo koncipienta není dotčena kárná odpovědnost exekutora.

Kárným deliktem podle § 116 odst. 2 je porušení povinností jmenovanými stanovených právním nebo stavovským předpisem anebo usnesením komory, dále jednání, jímž exekutor narušuje důstojnost exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěru v nezávislý, nestranný, odborný a spravedlivý výkon exekuční činnosti, případně odborný výkon další činnosti nebo jednání, jímž kandidát nebo koncipient narušuje důstojnost exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěru v odborný výkon činnosti exekutora.

Závažným kárným deliktem podle § 116 odst. 3 je závažné porušení povinností jmenovanými stanovených právním nebo stavovským předpisem anebo usnesením komory, dále závažné jednání, jímž exekutor narušuje důstojnost exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěru v nezávislý, nestranný, odborný a spravedlivý výkon exekuční činnosti, případně odborný výkon další činnosti nebo závažné jednání, jímž kandidát nebo koncipient narušuje důstojnost exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěru v odborný výkon činnosti exekutora.

Podle § 116 odst. 4 se za kárný delikt exekutora se považuje i porušení povinností stanovených právním nebo stavovským předpisem anebo usnesením Komory, nebo jednání, jímž se narušuje důstojnost exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěra v nezávislý, nestranný, odborný a spravedlivý výkon exekuční činnosti, případně odborný výkon další činnosti, dopustil-li se jich zaměstnanec exekutora.

Podle § 116 odst. 5 se za závažný kárný delikt exekutora se považuje i závažné porušení povinností stanovených právním nebo stavovským předpisem anebo usnesením Komory, nebo závažné jednání, jímž se narušuje důstojnost

exekutorského povolání nebo ohrožuje důvěra v nezávislý, nestranný, odborný a spravedlivý výkon exekuční činnosti, případně odborný výkon další činnosti, dopustil-li se jich zaměstnanec exekutora.

Exekutor se odpovědnosti za kárný delikt svých zaměstnanců (§ 116 odst. 15) pokud prokáže, že provedl veškerá opatření, která po něm lze spravedlivě požadovat při řízení exekutorského úřadu podle § 13 odst. 1 EŘ. Toto ustanovení však hovoří pouze o řízení činnosti úřadu, který plní všechny úkoly potřebné k řádnému výkonu exekuční činnosti.

VII. Závěr

Cílem této práce bylo shrnout a systematicky zmapovat problematiku odpovědnosti za škodu právnických profesí – advokátů, notářů a soudních exekutorů. Jak z teorie, tak z rozhodovací praxe zejména Nejvyššího soudu ČR je možné si udělat několik závěrů, které lze rozdělit do několika skupin.

Základním rysem odpovědnosti za škodu advokátů, notářů a soudních exekutorů za škodu je skutečnost, že jde bezvýjimečně o odpovědnost objektivní, tedy není vyžadováno zavinění. Shodným atributem je konstrukce základní odpovědnosti za škodu – (i) protiprávní jednání (v případě právnických profesí nesprávný výkon advokátní, notářské, resp. exekuční činnosti), (ii) vznik škody a (iii) příčinná souvislost mezi nesprávným výkonem profese a vznikem škody.

Dalším společným rysem je povinnost poškozeného prokázat splnění všech předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu, což může být v praxi zřejmě obtížné.

Pokud jde o advokáta, rozsah jeho povinností je výrazný a i vzhledem k aktuální judikatuře lze konstatovat, že se standard poskytovaných služeb advokáty musí zvyšovat (v judikatuře lze pozorovat určitý tlak vyšších soudů a jejich relativní přísnost). Advokát nejenže musí znát a dodržovat veškeré platné právní předpisy, musí postupovat v souladu se zákonem o advokacii a stavovskými předpisy České advokátní komory, ale musí také splňovat určitý standard, nejen pokud jde o svědomitost a pečlivost (povinnost dle § 16 zákona o advokacii), ale musí také projevit „iniciativní a samostatný přístup“ v péči o klienta.

Mezi judikaturou a názory advokátního stavu je také výrazný rozpor ohledně charakteru odpovědnosti. Podle ustáleného výkladu judikatury se i u advokátů jedná o odpovědnost objektivní, u které se zavinění nezkoumá. Z publikace Tichého [³⁷] však vyplývá, že advokátní stav by ocenil, pokud by se zavinění zkoumalo.

³⁷ Tichý, L. : Odpovědnost advokáta za škodu, C.H.Beck, Praha 2011

Postavení notářů a soudních exekutorů je odlišné v tom, že za případnou škodu v části jejich činnosti odpovídá i stát. V pramenech úpravy fungování notářů a soudních exekutorů lze pozorovat celou řadu shodných prvků, ale také několik rozdílů. Důvodem bude určitý časový odstup mezi vytvářením právního rámce pro notářskou činnost a relativní novost institutu soudních exekutorů.

Když dojde ke způsobení škody ze strany notáře, musí poškozený v případě, že se jednalo o tu část notářské činnosti, která souvisí s odpovědností státu, požadovat náhradu škody přímo po státu. Pokud se jednalo o tu část notářské činnosti, který s odpovědností státu spojený není, pak musí poškozený žalovat notáře.

Naopak v případě, že dojde ke škodě způsobené soudním exekutorem, poškozený může vyžadovat úhradu škody jak na státu, přímo na soudním exekutorovi. Soudní exekutor je tak vystaven vyšší pravděpodobnosti uplatnění nároku na náhradu škody ze strany potencionálních poškozených než notář.

K paradoxnímu zjištění jsem došel při srovnání kárné odpovědnosti notáře a soudního exekutora, kdy jsem konstatoval výraznou nevyváženost v neprospěch soudního exekutora, pokud jde o možnosti kárného provinění. Zde je třeba upozornit zejména na to, že soudní exekutor kárně odpovídá rovněž za pochybení svého zaměstnance.

Závěrem lze konstatovat, že právní úprava této oblasti je ustálená a její výklad nepřináší v praxi zásadní problémy. K poměrně jednoznačnému výkladu přispívá i ustálená judikatura vyšších soudů. Určitou nejistotu lze však očekávat u případů posuzovaných podle nového občanského zákoníku, ve kterém je celá řada ustanovení, jejichž výklad může být sporný a je otázkou, jak se k jejich interpretaci postaví judikatura. Z dosavadní judikatury vyšších soudů vyplývá snaha o vysvětlování pojmů, zpřesňování termínů, pokud jde o povinnosti právnických profesí, tlak na zkvalitňování poskytovaných služeb a zvýšení právní jistoty občanů.

VIII. English Summary

The aim of this thesis was to systematically summarize and present the issue of liability of Czech legal professionals - attorneys , notaries and bailiffs . As the theory and the case law of the Supreme Court of the Czech Republic in particular, it is possible to make several conclusions that can be divided into several groups.

The main feature of liability of attorneys, notaries and bailiffs for the damage is the fact that it is without exception the objective responsibility, culpability is not required by law or actual case law. Attributes of the liability are (I) infringement of the duty, (II) the damage and (III) a causal link between the infringement of the duty (inadequate performance of the profession) and the damage.

Another common feature is the duty of the injured party to prove compliance with all the assumptions of liability for damage , which may be difficult in practice.

For attorney, the scope of his duties is significant even given the current case law can be stated that the standard of services provided by lawyers must increase (in case you can observe a pressure higher courts and their relative severity) . A lawyer must not only know and comply with all applicable laws , must proceed in accordance with the Law on Advocacy and professional regulations of the Czech Bar Association , but must also meet a certain standard , not only in terms of thoroughness and care (the duty under § 16 of the Act on the Legal Profession) but must also demonstrate " proactive and independent approach " in customer care .

Between the law and the opinions of the attorneys is also significant disagreement over the nature of their responsibility. Law requires objective responsibility, the attorneys would prefer subjective responsibility to be applied.

Status of notaries and bailiffs is different in that in some cases, their liability is covered by the liability of the state. By comparing the character of notaries and bailiffs we observe a number of similarities but also some differences. The reason for this will be a time lag between the creation of a legal framework for the notary's activity and the relative newness of the institute of bailiffs.

When it comes to the damage caused by the notary , the victim must , if it were the part of the notary activities related to state responsibility to seek compensation directly from the state . If it were the part of notarial activities that State responsibility is not connected , then the victim must sue the notary.

On the contrary, in the event that the damage caused by the bailiff , the injured party may require payment of damages to the State directly to the court bailiff . The bailiff is exposed to a higher probability of a claim for damages on the part of potential victims before a notary.

IX. Seznam použité literatury :

Bělohlávek, A.J.;Černý, F.;Jungwirthová, M.;Klíma,P.;Profeldová,T.;Šrotová, E. : Nový občanský zákoník, Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň : Aleš Čeněk, 2012.

Bílek, P. : Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, C.H.Beck, Praha 2010

Buchta, Z.: K odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou z neznalosti, Právní rozhledy, 2008, č. 2, str. 58-62

Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, Ostrava, Sagit 2012

Fiala, J; Kindl, M; Šíma, A. : Občanský zákoník : komentář, Wolters Kluwer ČR, Praha 2009

Kasíková, Kučera, Plášil, Šimka : Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): Komentář, C.H.Beck, Praha 2010,

Ondruš, Radek : Přehled judikatury ve věcech odpovědnosti státu za nesprávný výkon veřejné moci. ASPI Publishing s.r.o., Praha 2004

Pokorný, Milan : Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Linde, Praha 2008

Tichý, L. : Odpovědnost advokáta za škodu, C.H.Beck, Praha 2011,

Vojtek, Petr : Odpovědnost notáře za škodu v právním řádu České republiky, in Ad notam 3/2011, NKČR

Vojtek, Petr : Přehled judikatury ve věcech náhrady škody. ASPI, a.s., Praha 2006

X. Judikatura :

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13.3.2012 sp.zn. I. ÚS 529/09

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 8. 2008 sp.zn. I.ÚS 1919/08

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 6. 2009 sp.zn. III.ÚS 292/07

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.4.2013 sp.zn. 25 Cdo 11/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.1.2007 sp.zn. 25 Cdo 2679/2006,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.7.2011 sp.zn. 25 Cdo 121/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.8.2011 sp.zn. 25 Cdo 520/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.6.2007 sp.zn. 25 Cdo 1515/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.11.2009 sp.zn. 25 Cdo 2992/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.5.2007 sp.zn. 25 Cdo 1573/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.7.2010 sp.zn. 25 Cdo 1457/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2013 sp.zn. 23 Cdo 1082/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.8.2008 sp.zn. 32 Cdo 2749/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.12.2003 sp.zn. 25 Cdo 2101/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2000 sp.zn. 25 Cdo 562/1999

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.2.2012 sp.zn. 23 Cdo 1045/2010,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.2.2002 sp.zn. 21 Cdo 300/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.5.2009 sp.zn. 21 Cdo 564/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.3.2011 sp.zn. 23 Cdo 331/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.11.2007 sp.zn. 25 Cdo 3334/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 1862/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.3.2013 sp.zn. 23 Cdo 1426/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.12.2011, sp.zn. 25 Cdo 5080/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.6.2009 sp.zn. 25 Cdo 1620/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007 sp.zn. 25 Cdo 1103/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.8.2000 sp.zn. 25 Cdo 1099/99

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.3.2011 sp.zn. 28 Cdo 2217/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 1294/2001)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.7.2008 sp.zn. 25 Cdo 970/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2013 sp.zn. 25 Cdo 2346/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2008 sp.zn. 20 Cdo 57/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2011 sp.zn. 25 Cdo 3029/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.4.2002 sp.zn. 33 Odo 477/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.1.2004 sp.zn. 25 Cdo 61/2003

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2012 sp.zn. 30 Cdo 4051/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2008 sp.zn. 20 Cdo 57/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.2.2006 sp.zn. Cpjn 200/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.5.2010 sp.zn. 33 Cdo 5185/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.10.2008 sp.zn. 25 Cdo 1384/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 06. 2009, sp. zn. 25 Cdo 5020/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.7.2011 sp.zn. 25 Cdo 1738/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003 sp.zn. 25 Cdo 860/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 9.8.2012 sp.zn. 25 Cdo 3971/2011

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 17.6.2008 sp.zn. 136/2007-40

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8.7.1997 sp.zn. 6 Co 704/97

Kárný nález ČAK ze dne 23.4.1999 sp.zn. K 370/98